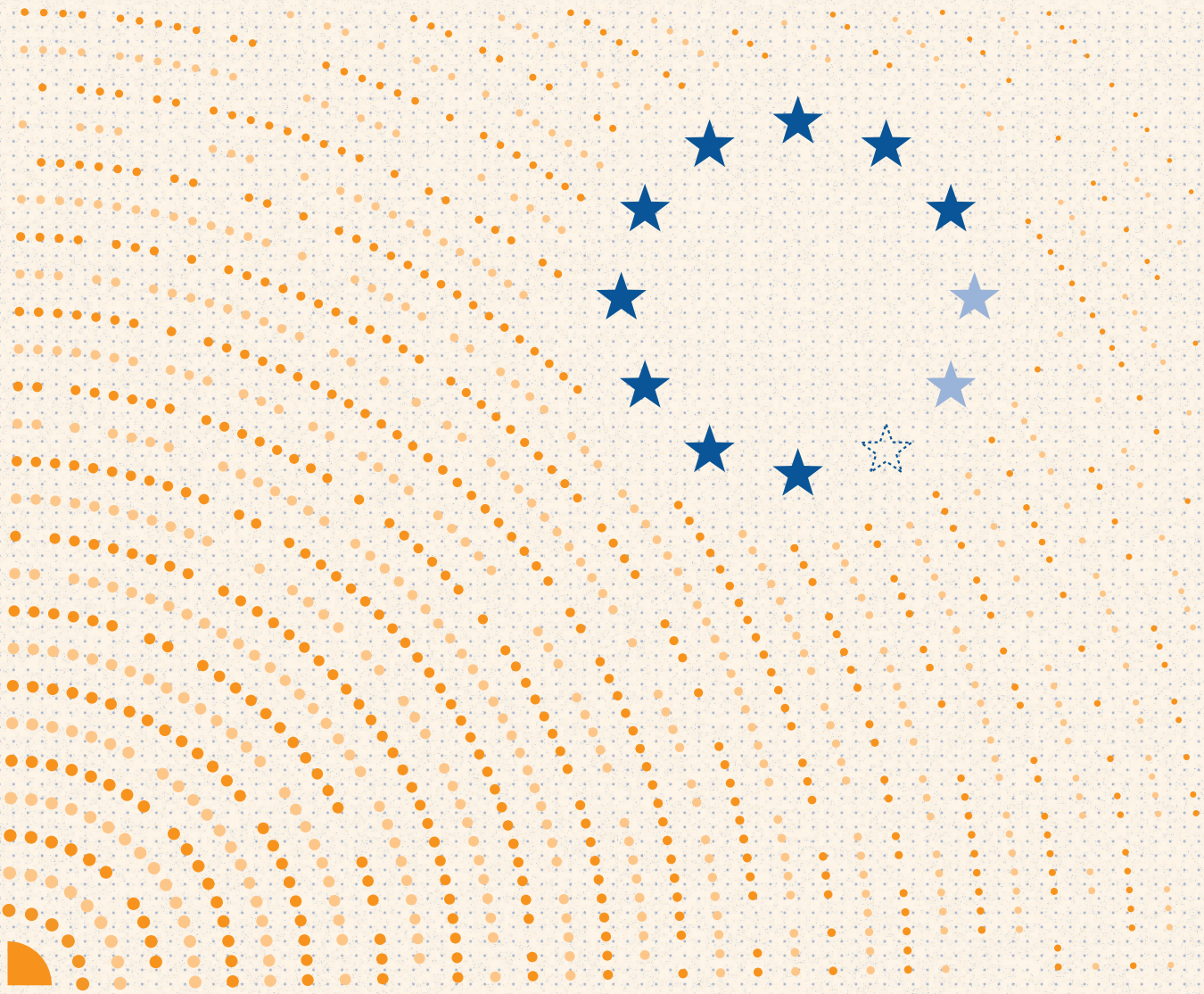
Ksenija Marković, PhD
Marko Mandić
Milan Blagojević,
Jovana Zafirović, PhD
Bojan Todosijević, PhD
Novembar 2026.

Stavovi javnog mnjenja Srbije o evropskim integracijama

Između nade, apatije i propagande

INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA
Institut od nacionalnog značaja za Republiku Srbiju

Friedrich Ebert Stiftung

Autorke i autori

dr Ksenija Marković je politikološkinja i naučna saradnica u Centru za politikološka istraživanja i javno mnjenje Instituta društvenih nauka u Beogradu. Bavi se političkim predstavljanjem i integracijom nacionalnih manjina, multikulturalizmom i međuetničkim odnosima, a ima iskustvo u sprovođenju istraživanja javnog mnjenja o evropskim integracijama i populizmu.

Marko Mandić je politikolog i istraživač saradnik u Centru za politikološka istraživanja i javno mnjenje Instituta društvenih nauka u Beogradu i doktorand međunarodnih i evropskih studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Autor je i koautor 12 recenziranih naučnih radova i član Udruženja za međunarodne studije (ISA) i Međunarodnog udruženja za političke nauke (IPSA).

Milan Blagojević je politikolog i stručni savetnik u Centru za politikološka istraživanja i javno mnjenje Instituta društvenih nauka u Beogradu i doktorand međunarodnih i evropskih studija na Fakultetu političkih nauka, sa doktorskom stipendijom OEBS-a. Bavi se međunarodnim odnosima, mekom moći, političkim ideologijama, propagandom i savremenim odnosima na Zapadnom Balkanu.

dr Jovana Zafirović je sociološkinja i naučna saradnica Instituta društvenih nauka u Beogradu, a bavi se sociologijom rada, političkom sociologijom i metodologijom društvenih istraživanja u komparativnoj evropskoj perspektivi. Rukovodi terenskim radom Evropskog društvenog istraživanja u Srbiji i učestvuje u međunarodnim projektima kao što je Komparativna studija izbornih sistema.

dr Bojan Todosijević je naučni savetnik u Centru za politikološka istraživanja i javno mnjenje Instituta društvenih nauka u Beogradu. Bavi se strukturom društvenih stavova, ideologijom, nacionalizmom, populizmom i izbornim ponašanjem u Srbiji, uz komparativni pristup i primenu kvantitativnih metoda.

Istraživanje

Javno mnjenje Srbije 2026, Institut društvenih nauka, Beograd

Podrška

Fondacija Friedrich Ebert Stiftung, kancelarija u Beogradu

Publikacija je nastala u saradnji Instituta društvenih nauka i Fondacije Friedrich Ebert Stiftung, kancelarija u Beogradu.

INSTITUT
DRUŠTVENIH NAUKA
Institut od nacionalnog značaja
za Republiku Srbiju

Sadržaj

Sažetak 4

Metodologija istraživanja 5

Politički profil ispitanika 7

Izvori informisanja o politici 10

Evropske integracije i geopolitičko svrstavanje 12

- Preferencije glasanja na referendumu i percepcije spremnosti Evropske unije da primi Srbiju u članstvo 12
- Očekivanja građana Srbije u pogledu pristupanja Evropskoj uniji i percepcije namera EU 14
- Preferencije građana Srbije u pogledu glasanja na referendumu o članstvu u EU i očekivanja u vezi sa pristupanjem Evropskoj uniji 15
- Referendumske preferencije građana Srbije i stavovi prema članstvu Crne Gore i Albanije u Evropskoj uniji 17
- Percepcije namera Evropske unije prema Srbiji i stavovi o članstvu Crne Gore i Albanije u EU 19
- Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i spremnost na priznavanje nezavisnosti Kosova* kao uslova za pristupanje 21
- Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije spoljnopolitičke orijentacije Srbije 23
- Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije sukoba između Sjedinjenih Američkih Država i Irana 25
- Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije rusko-ukrajinskog sukoba 26
- Stavovi prema razvijanju bližih političkih odnosa Srbije sa Kinom prema referendumskim preferencijama o članstvu Srbije u EU 28
- Geopolitičko svrstavanje, legitimnost sukoba i ograničenja preferencija prema evropskim integracijama 30

Demokratija i uslovljenost evropskih integracija 31

- Podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji i stavovi prema demokratiji 31
- Podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji i stavovi prema snažnom političkom liderstvu 33
- Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije pravca u kojem se država kreće 34

Ko je za članstvo u EU, ko je protiv, a ko još vaga? 37

- Kako smo uporedili odgovore na referendumsko pitanje 37

„Podrška članstvu opstaje, vera u prijem slabi“ 38

Sažetak

Ovaj izveštaj analizira kako se stavovi građana Srbije prema članstvu u Evropskoj uniji povezuju sa njihovim očekivanjima od procesa pristupanja, odnosom prema demokratiji i pogledima na mesto Srbije u svetu. Fokus analize jeste **po čemu se razlikuju pristalice i protivnici članstva, građani koji još ne znaju kako bi glasali i oni koji ne bi izašli na referendum**. Istraživanje je sproveo Institut društvenih nauka, a projekat je finansirala **Fondacija Fridrih Ebert, kancelarija u Beogradu**.

Analiza se zasniva na 1.248 završenih upitnika koji su prošli kontrolu kvaliteta. Podaci su prikupljeni telefonskim i onlajn anketiranjem i ponderisani prema starosti, polu i regionu, istraživanje je sprovedeno pre održanih parlamentarnih izbora. Pri tumačenju nalaza treba imati u vidu da su se ispitanici delom sami uključivali u anketu. Zbog toga je moguće da su u uzorku više zastupljeni ljudi koje politika i evropske integracije naročito zanimaju, kao i ispitanici liberalnijih stavova.

Izveštaj najpre prikazuje politički i vrednosni profil ispitanika, uključujući interesovanje za politiku, samoprocenu informisanosti, mesto na skali od levice do desnice i odnos prema pojedinim autoritarnim stavovima. Prikazuje i izvore političkog informisanja, među kojima prednjače društvene mreže i informativni portali, uz i dalje značajnu ulogu televizije.

U središtu izveštaja je **odnos između podrške članstvu i uverenja da je ono ostvarivo**. Na hipotetičkom referendumu 48,3% ispitanika glasalo bi za pristupanje, 35,0% protiv, 12,6% još ne zna kako bi glasalo, a 4,0% ne bi izašlo na referendum. Iako je podrška članstvu najčešći odgovor, svega 13,3% ispitanika veruje da EU namerava da primi Srbiju. I među pristalicama članstva najčešća je ocena da je Unija neodlučna, dok većina protivnika smatra da EU nema nameru da primi Srbiju. Izveštaj ispituje i kako se ove procene povezuju sa očekivanjima o vremenu pristupanja i sa stavovima prema članstvu Crne Gore i Albanije u EU. Pitanje Kosova* razmatra se posebno, kroz spremnost ispitanika da prihvate priznanje nezavisnosti kao mogući uslov za članstvo.

Izveštaj zatim razmatra **vezu između evropskih integracija i političkih vrednosti**. Oko devet od deset ispitanika koji smatraju da bi pristupanje EU bilo bolje od sadašnjeg stanja bez obzira na uslove podržava demokratiju kao najbolji oblik vladavine. Podrška demokratiji većinska je i među onima koji odbacuju tako formulisano pristupanje, iako je u toj grupi znatno slabija. Većina u svim grupama odbacuje i liderstvo koje zaobilazi pravila. Kada je reč o pravcu u kojem se Srbija kreće, negativne ocene najizraženije su među pristalicama članstva, ali su ujedno najčešći odgovor i među protivnicima i među neopredeljenima.

Geopolitički deo izveštaja povezuje referendumska opredeljenja sa načinom na koji ispitanici vide spoljnu politiku Srbije, bliže političke odnose sa Kinom i međunarodne sukobe. Jedna od najjasnijih razlika vidi se u ocenama rusko-ukrajinskog sukoba. Protivnici članstva u EU u velikoj većini smatraju da Rusija zastupa pravednije ciljeve. Među pristalicama članstva najčešći je odgovor da pravednije ciljeve zastupa Ukrajina, ali su njihovi stavovi raznovrsniji.

Na kraju, tri modela binarne logističke regresije porede odgovore „za“, „protiv“ i „ne znam“ u parovima. **Ideološko samopozicioniranje najjasnije razlikuje pristalice i protivnike članstva.** Što se ispitanici više svrstavaju udesno, skloniji su glasu protiv, i kada se uzmu u obzir ostale karakteristike iz modela. U poređenju pristalica i protivnika izdvajaju se i pojedine starosne grupe kao i pojedine grupe ispitanika prema visini prihoda domaćinstva. Kod neopredeljenih se vidi drugačiji obrazac. Žene češće od muškaraca biraju odgovor „ne znam“ u oba poređenja, a ispitanici od 18 do 29 godina skloniji su tom odgovoru od onih koji imaju 60 i više godina.

Posmatrani zajedno, nalazi pokazuju da podrška članstvu može postojati uporedo sa sumnjom u namere Evropske unije, kao što podrška demokratiji može postojati uporedo sa rezervama prema uslovima pristupanja. Razlikovanje tih stavova omogućava preciznije razumevanje podrške članstvu, protivljenja i neodlučnosti u Srbiji.

> *„Iako je podrška članstvu najčešći odgovor, svega 13,3% ispitanika veruje da EU namerava da primi Srbiju.“*

Metodologija istraživanja

Institut društvenih nauka (IDN) sproveo je 2026. godine istraživanje javnog mnjenja na nivou Srbije o stavovima građana prema evropskim integracijama, sa posebnim osvrtom na emocionalnu vezanost za Evropu, podršku članstvu u Evropskoj uniji i političke, društvene i medijske faktore povezane sa tim stavovima.

Prikupljanje podataka trajalo je od 21. maja do 25. septembra 2026. godine. Prikupljeno je 1.248 u potpunosti popunjenih upitnika koji su prošli kontrolu kvaliteta. Ukupno je započeto popunjavanje 1.905 upitnika, a nepotpuni upitnici sistematski su isključeni iz konačne baze za analizu. Konačna baza, prema tome, obuhvata završene upitnike koji su zadovoljili projektne procedure kontrole kvaliteta podataka.

Važna prednost istraživanja bila je upotreba četiri komplementarna kanala regrutacije: (1 i 2) reprezentativnog panela IDN-a Kompas Srbije, zasnovanog na probabilističkom uzorkovanju, čiji su ispitanici pozivani putem elektronske pošte i sami popunjavali onlajn upitnik ili su telefonski anketirani od strane IDN anketara; (3) telefonskog anketiranja uz pomoć računara (CATI) korišćenjem nasumično generisanih brojeva; i (4) onlajn regrutacije putem oglašavanja na Facebooku, gde se klikom na link odlazilo na početnu stranu onlajn upitnika. Dakle, poduzorci generisani procedurama pod 1, 2 i 3 mogu se smatrati baziranim na probabilističkim principima, dok uzorak 4 spada u kategoriju prigodnog tipa. Kombinovanje različitih pristupa regrutaciji omogućilo je obuhvat ispitanika različitih demografskih i društvenih karakteristika i smanjilo pristrasnosti vezane uz oslanjanje samo na jedan način regrutacije ispitanika.

Istraživački tim posvetio je posebnu pažnju kvalitetu podataka i uravnoteženosti uzorka. Tokom prikupljanja podataka praćeno je popunjavanje upitnika, identifikovani su i isključeni nepotpuni upitnici, a konačna baza proverena je pre analize. Ispitanicima koji su učestvovali preko panela i telefonskim putem ponuđena je naknada od 500 dinara za popunjavanje upitnika, radi podsticanja učešća i završavanja ankete. Telefonske intervjue vodili su obučeni anketari, dok su onlajn ispitanici samostalno popunjavali upitnik.

Radi dodatnog poboljšanja demografske uravnoteženosti konačne baze, konstruisani su ponderi na osnovu zvaničnih procena stanovništva od strane Republičkog zavoda za statistiku (RZ; https://www.stat.gov.rs). Podaci su ponderisani prema starosti, polu i regionu. Primena pondera poboljšava usklađenost ukupnog uzorka sa strukturom stanovništva i smanjuje razlike u demografskom sastavu između kanala regrutacije. Raznovrsna regrutacija i ponderisanje prema populacionim podacima zajedno su obezbedili uravnoteženiju osnovu za analizu i pouzdaniju procenu karakteristika populacije.

Tabela I prikazuje raspodelu uzorka prema polu nakon primene pondera. Ponder je namenjen primeni na celokupan uzorak jer obuhvata sve ispitanike u finalnoj bazi. Njegova primena samo na poduzorak ne bi korigovala pristrasnost uzorkovanja i mogla bi da uvede dodatnu pristrasnost. Poslednji red tabele pokazuje da se primenom ovog pondera polna struktura uzorka u celini dobro usklađuje sa polnom strukturom stanovništva.

Tabela I **Raspodela prema polu nakon ponderisanja**

Kanal regrutacije	Muškarci	Žene	Ukupno
Kompas panel / CATI	43,7%	56,3%	100,0%
Nasumični CATI	45,0%	55,0%	100,0%
Facebook	58,1%	41,9%	100,0%
Kompas Panel /E-pošta	22,8%	77,2%	100,0%
Ukupno	**48,2%**	**51,8%**	**100,0%**

Region, kao druga varijabla korišćena pri konstruisanju pondera, zasniva se na stanovništvu četiri glavna statistička regiona Srbije: Beogradskog regiona, Vojvodine, Južne i Istočne Srbije i Šumadije i Zapadne Srbije. Ponderisanjem su ublažene određene geografske neravnoteže između poduzoraka, tako da sva četiri regiona dobijaju odgovarajuću, proporcionalnu težinu u daljim analizama.

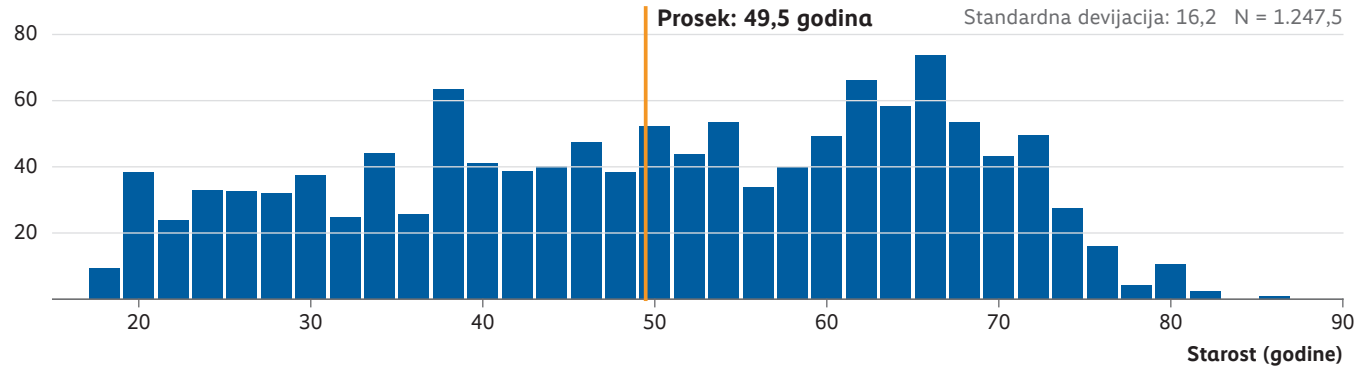
Starost je uključena u postupak ponderisanja kroz sedam starosnih kategorija, na osnovu procena stanovništva RZS-a za 2023. godinu. Ponderisanjem je korigovana početna nedovoljna zastupljenost mlađih ispitanika i prekomerna zastupljenost sredovečnih grupa, čime je starosna struktura uzorka približena strukturi stanovništva.

Tabela II **Regionalna struktura uzorka nakon ponderisanja**

Kanal regrutacije	Beogradski region	Vojvodina	Šumadija i Zapadna Srbija	Južna i Istočna Srbija	Ukupno
CATI panel	18,3%	23,0%	38,1%	20,6%	100,0%
Nasumični CATI	19,6%	25,0%	36,6%	18,8%	100,0%
Facebook	30,2%	30,3%	22,7%	16,8%	100,0%
Panel putem e-pošte	16,7%	15,9%	32,2%	35,3%	100,0%
Ukupno	**25,2%**	**26,1%**	**27,5%**	**21,2%**	**100,0%**

Grafikon I **Starosna struktura uzorka nakon ponderisanja**

Broj ispitanika po godinama starosti (ponderisani podaci)

Konačna baza sadrži 1.248 završenih upitnika, a približno 85% ispitanika zadržanih u bazi popunilo je upitnik za manje od 30 minuta. Prosečno vreme popunjavanja iznosilo je približno 20 minuta. Iako su telefonski intervjui uglavnom trajali duže od samostalnog onlajn popunjavanja, oba pristupa omogućila su prikupljanje završenih upitnika odgovarajućeg trajanja i kvaliteta za analizu.

Upitnik je postavljen u programu LimeSurvey, anketnoj platformi otvorenog koda, na serveru u Srbiji. Posebne verzije prilagođene su zahtevima različitih načina prikupljanja podataka, uz očuvanje zajedničkog sadržaja upitnika. Time je omogućeno objedinjavanje odgovora iz svih kanala regrutacije u jedinstvenu bazu. Primenjene su i procedure zaštite poverljivosti ispitanika i odvajanja kontaktnih podataka od odgovora na anketna pitanja.

Projekat je ukupno obezbedio obimnu, sistematski očišćenu i ponderisanu bazu od 1.248 završenih intervjua. Višestruki kanali regrutacije, naknade ispitanicima, obučeni anketari, sistematsko čišćenje podataka, ponderisanje prema strukturi stanovništva i kontrolisano sprovođenje ankete obezbedili su više komplementarnih nivoa kontrole kvaliteta.

Upitnik je obuhvatio politički profil ispitanika i njihovo informaciono okruženje: zainteresovanost za politiku, samoprocenu informisanosti, ideološko samopozicioniranje, korišćenje medija, preferirane izvore informisanja i procene objektivnosti medija. Merena je i emocionalna vezanost za Srbiju i Evropu.

Centralni deo upitnika odnosio se na stavove prema Evropskoj uniji i procesu integracije Srbije: referendumske preferencije, očekivanja članstva, percepcije spremnosti EU da primi Srbiju, stavove prema postojećem stanju, percepcije pritisaka i dvostrukih standarda EU, propagandu, proširenje i ulogu Kosova*[1] u oblikovanju podrške članstvu u EU.

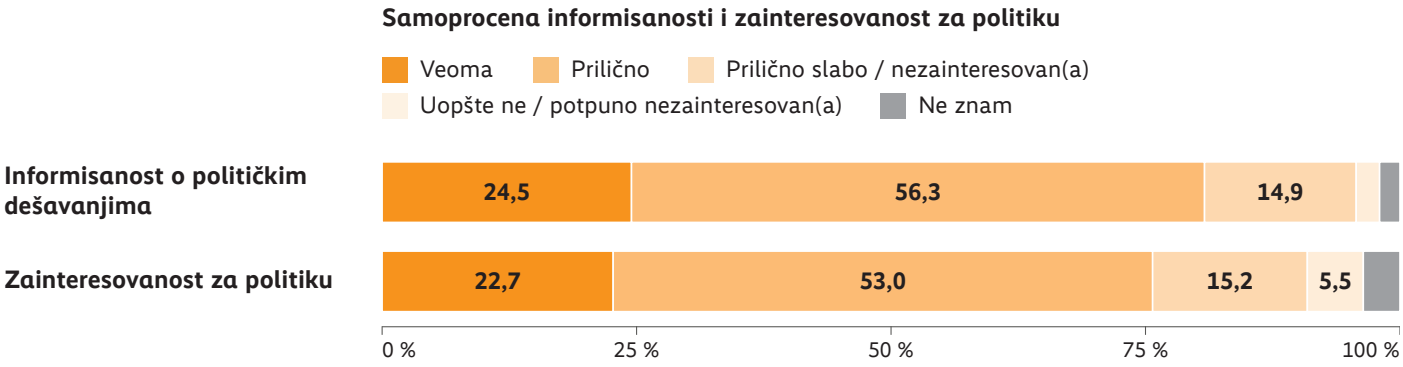
Upitnik je obuhvatio i šire demokratske i geopolitičke orijentacije: podršku demokratiji, autoritarne stavove, percepcije demokratskog razvoja Srbije, političke promene, spoljnopolitičku orijentaciju, stavove prema NATO-u, odnosima sa Kinom, alternativne međunarodne partnere i stavove o aktuelnim međunarodnim sukobima.

1 Ova oznaka ne prejudicira stavove o statusu Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 (1999) Saveta bezbednosti UN i savetodavnim mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Politički profil ispitanika

Politički profil ispitanika[2] sagledan je kroz zainteresovanost za politiku, samoprocenu informisanosti o političkim dešavanjima i ideološko samopozicioniranje na skali levo–desno. Ovi pokazatelji pružaju kontekst za razumevanje stavova ispitanika prema evropskim integracijama, demokratiji i spoljnopolitičkoj orijentaciji Srbije.

Grafik 1 **Zainteresovanost za politiku i informisanost o politici**

Ispitanike karakterišu visoka zainteresovanost za politiku i izražena samoprocena političke informisanosti. Ukupno 75,7% navodi da je zainteresovano za politiku: 22,7% je veoma, a 53,0% navodi da je prilično zainteresovano. Nasuprot tome, 15,2% ispitanika navodi da je prilično nezainteresovano, a 5,5% da je potpuno nezainteresovano za politiku, dok 3,6% odgovara da ne zna.

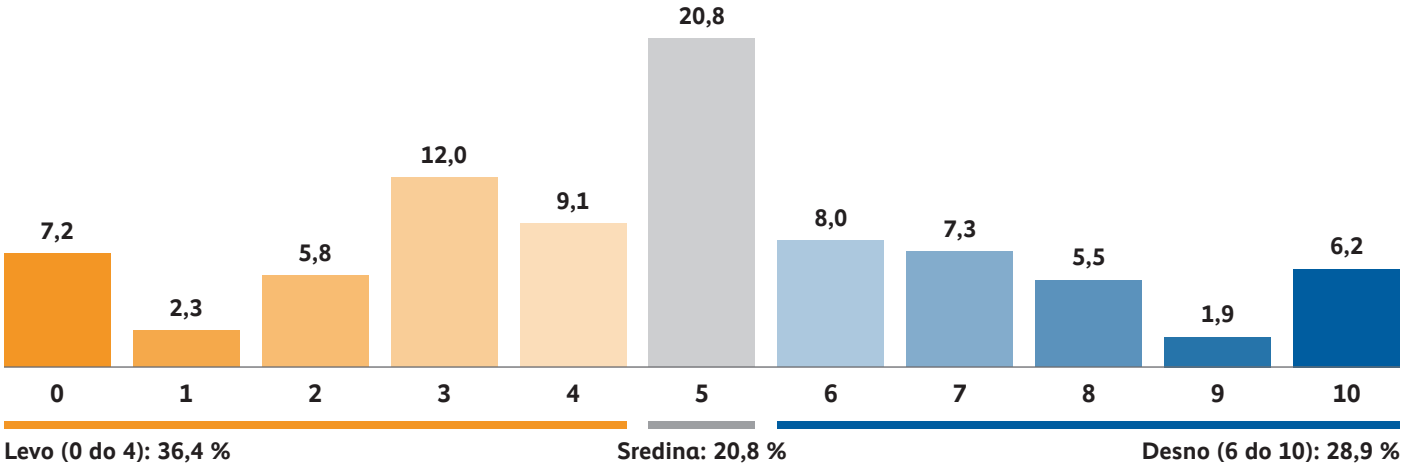
Samoprocena informisanosti još je nešto izraženija. Čak 80,8% ispitanika smatra da je dobro informisano o političkim dešavanjima: 24,5% veoma dobro, a 56,3% prilično dobro. Prilično slabu informisanost navodi 14,9%, dok 2,3% smatra da uopšte nije dobro informisano, a 2,0% ne zna da proceni svoj stepen informisanosti.

Posmatrano zajedno, nalazi ukazuju na to da većinu ispitanika čine građani koji izražavaju interesovanje za politiku i smatraju se dobro informisanim. Pri tumačenju rezultata važno je imati u vidu da je reč o subjektivnoj proceni informisanosti, a ne o neposrednoj proveri političkog znanja.

Ideološka orijentacija ispitanika sagledana je kroz njihovo samopozicioniranje na skali od 0 do 10, na kojoj 0 označava levicu, a 10 desnicu.

Grafik 2 **Samopozicioniranje na skali levo–desno**

Samopozicioniranje na skali od 0 (levo) do 10 (desno), u %

2 Izrazi koji se u ovom izveštaju koriste u muškom gramatičkom rodu odnose se podjednako na žene i muškarce, osim kada je iz konteksta jasno da se odnose samo na jednu grupu.

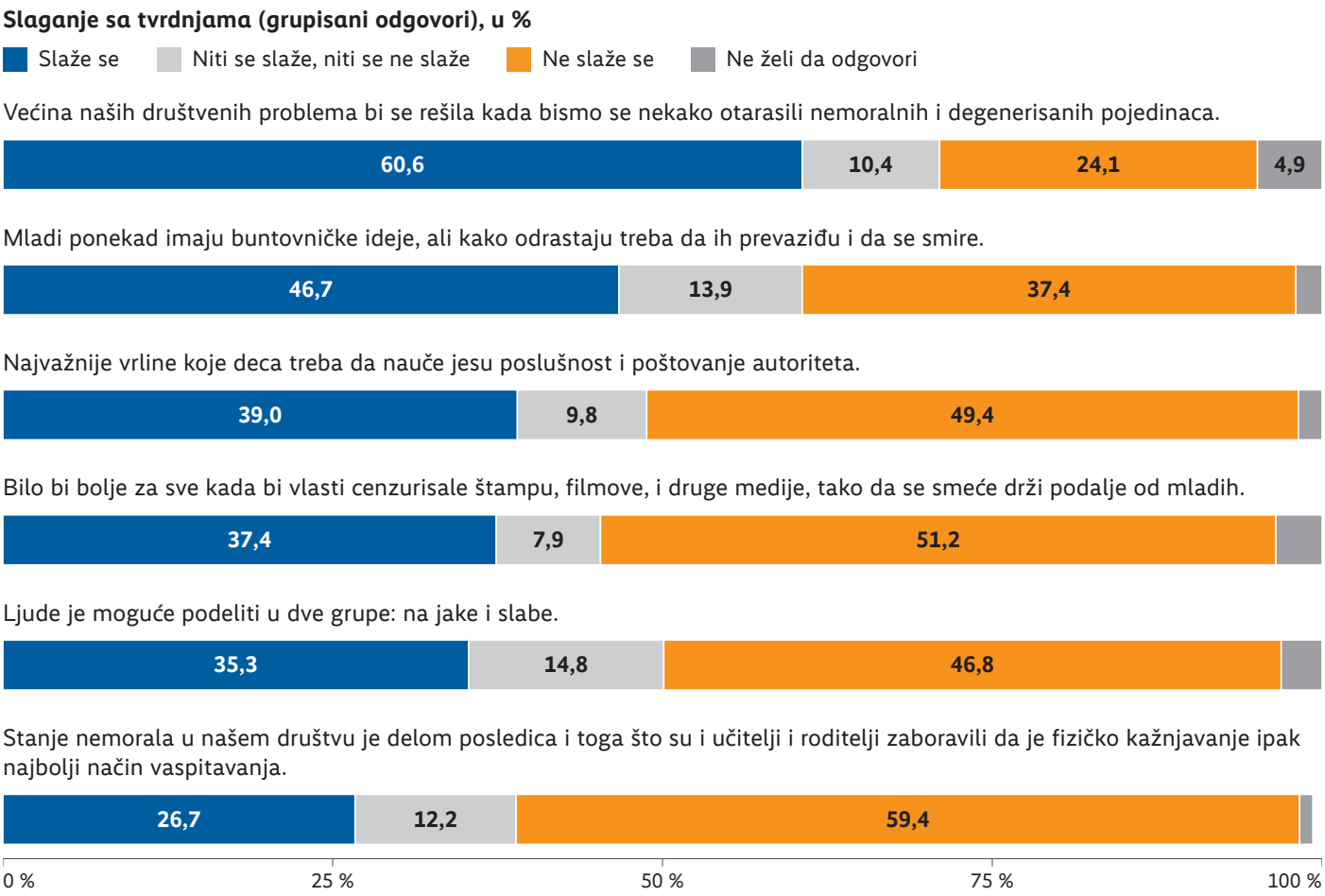
Najveći pojedinačni deo ispitanika, 20,8%, bira sredinu skale, odnosno vrednost 5. Na levoj strani skale, od 0 do 4, pozicionira se ukupno 36,4% ispitanika, dok se na desnoj strani, od 6 do 10, nalazi 28,9%. Levo samopozicioniranje tako je zastupljenije od desnog za 7,5 procentnih poena.

Pored sredine skale, najčešće su birane vrednosti 3 (12,0%) i 4 (9,1%), što ukazuje na izraženiju zastupljenost pozicija neposredno levo od centra. Krajnju levu poziciju bira 7,2%, a krajnju desnu 6,2% ispitanika. Istovremeno, 13,9% odgovara „Ne znam", pokazujući da se deo ispitanika ne pozicionira u okviru podele levo–desno.

Raspodelu, prema tome, karakterišu najveća koncentracija na sredini skale i nešto veća zastupljenost levih u odnosu na desne pozicije. Ipak, samopozicioniranje ne govori neposredno o sadržaju konkretnih političkih i vrednosnih stavova koje ispitanici povezuju sa levicom i desnicom.

Autoritarne vrednosne orijentacije ispitanika sagledane su kroz stepen slaganja sa šest tvrdnji koje obuhvataju odnos prema poslušnosti i autoritetu, konformizmu, fizičkom kažnjavanju, cenzuri i podelama među ljudima. Grafikon prikazuje objedinjene kategorije slaganja i neslaganja, uz neutralne odgovore i odbijanje odgovora, omogućavajući uvid u zastupljenost različitih aspekata autoritarnosti.

Grafik 3 **Autoritarne vrednosne tendencije**

Rezultati pokazuju da prihvatanje autoritarnih stavova nije ujednačeno, već se znatno razlikuje u zavisnosti od sadržaja tvrdnje. Najveću podršku ima stav da bi se društveni problemi rešili uklanjanjem „nemoralnih i degenerisanih pojedinaca", sa kojim se slaže 60,6% ispitanika, dok ga 24,1% odbacuje. Ovaj nalaz ukazuje na široku prihvaćenost isključivog odnosa prema ljudima označenim kao moralno neprihvatljivi, ali ne otkriva koga ispitanici podrazumevaju pod tom oznakom niti kako razumeju njihovo uklanjanje.

Stavovi prema konformizmu i autoritetu više su podeljeni. Sa tvrdnjom da mladi tokom odrastanja treba da prevaziđu buntovničke ideje slaže se 46,7%, dok se 37,4% ne slaže. Nasuprot tome, poslušnost i poštovanje autoriteta kao najvažnije vrline koje deca treba da nauče podržava 39,0%, a odbacuje 49,4% ispitanika.

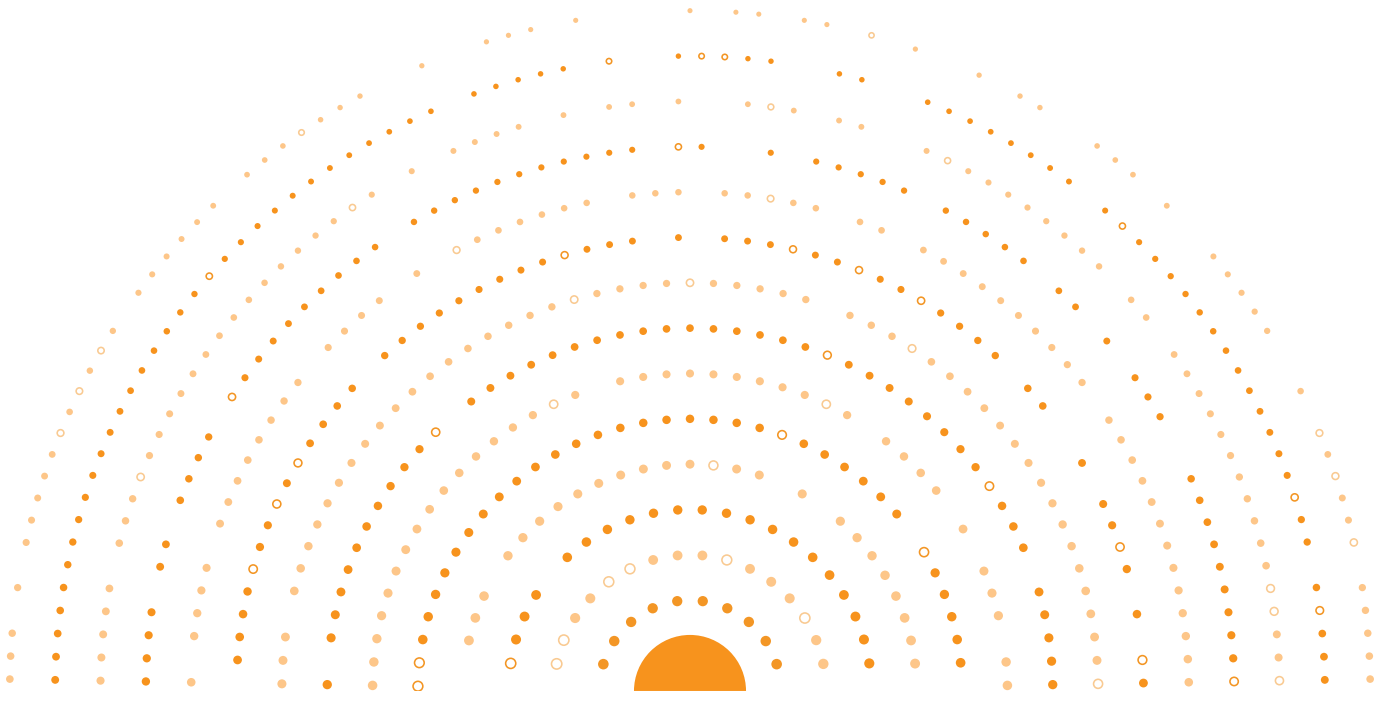
Najizraženije je neslaganje sa tvrdnjom koja fizičko kažnjavanje predstavlja kao najbolji način vaspitavanja: odbacuje je 59,4%, dok je podržava 26,7%. Većina odbacuje i cenzuru medija radi zaštite mladih (51,2%), mada je podržava značajan deo ispitanika (37,4%). Podelu ljudi na jake i slabe takođe češće odbacuju (46,8%) nego što prihvataju (35,3%).

Posmatrano zajedno, nalazi ukazuju na selektivno prihvatanje autoritarnih vrednosnih obrazaca. Odbacivanje fizičkog kažnjavanja i cenzure na nivou uzorka postoji uporedo sa izraženom podrškom moralnoj isključivosti i zahtevima za prilagođavanjem mladih. Zbog toga ispitanike nije opravdano jednostavno označiti kao autoritarne ili neautoritarne; za procenu ukupne autoritarnosti potrebno je analizirati zajednički obrazac odgovora na svim tvrdnjama.

> *„Ispitanike nije opravdano jednostavno označiti kao autoritarne ili neautoritarne.“*

Zaključak

- Politički profil ispitanika karakterišu visoka zainteresovanost za politiku (75,7%) i samoprocena dobre informisanosti (80,8%). Na skali levo–desno najčešće se bira sredina, uz veću ukupnu zastupljenost levih nego desnih pozicija.
- Vrednosni profil je neujednačen: većinsko odbacivanje fizičkog kažnjavanja i cenzure postoji uporedo sa izraženom podrškom moralnoj isključivosti. Nalazi zato ukazuju na selektivno prihvatanje autoritarnih stavova, dok njihove veze sa političkom zainteresovanošću i ideološkim opredeljenjem zahtevaju dodatnu analizu.

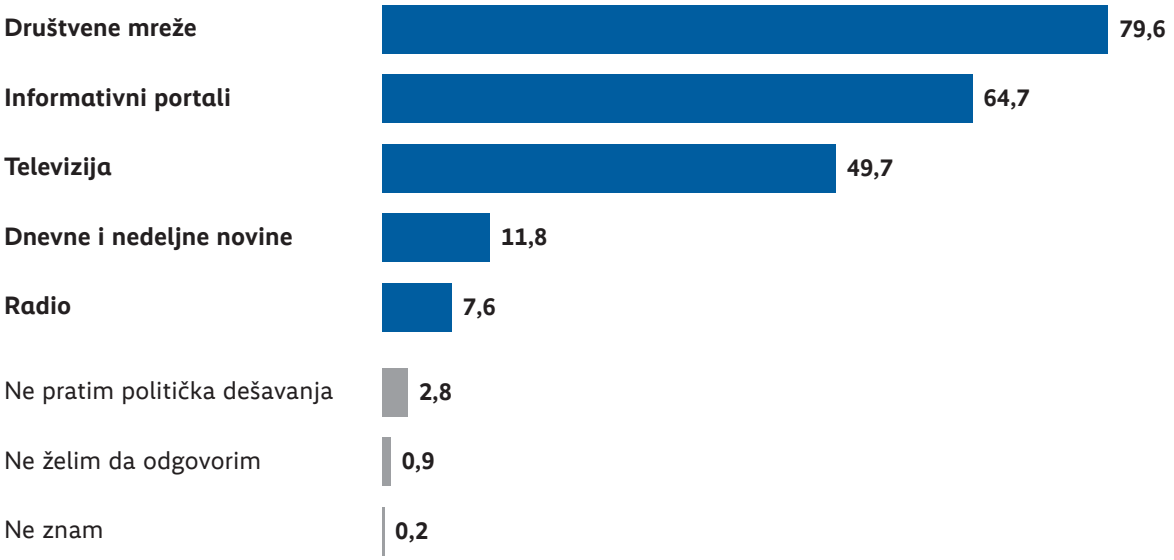

Izvori informisanja o politici

Izvori političkog informisanja sagledani su kroz vrste medija koje ispitanici koriste za praćenje političkih dešavanja u Srbiji, kao i kroz izbor konkretnih novina, televizija i društvenih mreža. Ovi podaci pružaju uvid u informaciono okruženje ispitanika i kontekst u kojem se oblikuju njihovi politički stavovi i odnos prema evropskim integracijama.

Grafik 4 **Izvori političkog informisanja**

Izvori koje ispitanici koriste za praćenje političkih dešavanja, u % (do tri odgovora)

Društvene mreže predstavljaju najzastupljeniji izvor političkog informisanja među ispitanicima: koristi ih 79,6%, dok politička dešavanja preko informativnih portala prati 64,7%. Televizija takođe zadržava značajnu ulogu, budući da je bira gotovo polovina ispitanika (49,7%). Dnevne i nedeljne novine (11,8%) i radio (7,6%) znatno su manje zastupljeni, dok svega 2,8% navodi da ne prati politička dešavanja.

Nalazi ukazuju na prevagu digitalnih izvora u informacionom okruženju ispitanika, uz i dalje važnu ulogu televizije. Budući da su ispitanici mogli da izaberu do tri odgovora, navedene kategorije se međusobno ne isključuju, već mogu predstavljati različite izvore koje isti ispitanici koriste za političko informisanje.

Izbor konkretnih novina, televizija i društvenih mreža prikazan je u narednoj tabeli, pri čemu se procenti za pojedinačne izvore odnose na ispitanike koji koriste odgovarajuću vrstu medija za informisanje.

Među korisnicima štampe najzastupljeniji su Danas (58,8%) i grupa Radar, Nedeljnik i Vreme (47,3%). Među televizijama prednjače Nova S i N1 (58,8%), zatim RTS (37,2%), dok se za informisanje preko društvenih mreža najčešće koriste Instagram (69,1%) i Facebook (60,9%) (Tabela 1).

Zaključak

- **Političko informisanje ispitanika pretežno se oslanja na digitalne izvore.** Društvene mreže (79,6%) i informativni portali (64,7%) najzastupljeniji su izvori, dok televizija zadržava značajnu ulogu (49,7%). Štampa i radio koriste se znatno ređe. Među korisnicima društvenih mreža prednjače Instagram i Facebook, a među korisnicima televizije Nova S/N1 i RTS. Budući da je bilo moguće izabrati više odgovora, ovi izvori mogu se međusobno dopunjavati.
- **Ispitanici uglavnom smatraju da mediji koje prate izveštavaju objektivno.** Sa tom ocenom slaže se 60,0%, dok se 23,0% ne slaže. Nalaz ukazuje na pretežno pozitivnu procenu izabranih izvora informisanja, ali ga ne treba poistovećivati sa poverenjem u medije u celini niti sa nezavisnom procenom kvaliteta njihovog izveštavanja.
- **Pozitivna procena odabranih medija postoji uporedo sa opažanjem propagande i njenog uticaja.** Većina ispitanika (55,0%) smatra da su građani često izloženi negativnoj propagandi o Evropskoj uniji. Propaganda se opaža kao činilac koji utiče i na podršku i na protivljenje članstvu, uz nešto izraženiji pripisani uticaj među protivnicima EU. Ovi nalazi pokazuju da ispitanici prepoznaju propagandu kao deo informacionog

okruženja, ali ne omogućavaju zaključak o tome koliko su sami izloženi njenom uticaju ili sposobni da je prepoznaju u medijima koje prate.

Tabela 1 **Izbor medija i društvenih mreža za političko informisanje**

Štampani mediji	%	Televizije	%	Društvene mreže	%
Danas	58,8	Nova S i N1	58,8	Instagram	69,1
Radar, Nedeljnik i Vreme	47,3	RTS	37,2	Facebook	60,9
Večernje novosti i Politika	22,1	Insajder TV	18,5	Twitter/X	19,2
Kurir	10,4	Prva	10,9	TikTok	11,7
Informer, Srpski telegraf i Alo	9,0	Informer TV	10,6		
NIN	6,8	Pink	8,2		
		B92	7,4		
		Kurir TV i Blic TV	4,9		
		Happy	4,6		
Ne želim da odgovorim	6,0	Ne želim da odgovorim	3,1	Ne želim da odgovorim	2,9
Ne znam	2,0	Ne znam	0,9	Ne znam	1,2

Napomena: procenti za konkretne izvore odnose se na korisnike odgovarajuće vrste medija. Udeo ispitanika koji ne koriste štampu za informisanje iznosi 63,1%, televiziju 33,4%, a društvene mreže 13,1%. Zbog mogućnosti višestrukog izbora zbir procenata unutar grupa može biti veći od 100%. Crtica označava prazno polje, a ne vrednost nula.

> *„Propaganda se opaža kao činilac koji utiče i na podršku i na protivljenje članstvu.“*

Evropske integracije i geopolitičko svrstavanje

Preferencije glasanja na referendumu i percepcije spremnosti Evropske unije da primi Srbiju u članstvo

Ova analiza ispituje da li je opredeljenje građana na hipotetičkom referendumu o članstvu Srbije u Evropskoj uniji povezano sa njihovom procenom spremnosti EU da Srbiju primi u članstvo. Cilj je da se sagleda u kojoj meri percepcija kredibiliteta i namera Evropske unije prati podršku ili protivljenje evropskim integracijama Srbije.

Rezultati pokazuju da bi na hipotetičkom referendumu o članstvu Srbije u Evropskoj uniji najveći deo ispitanika, 48,3%, glasao za pristupanje, dok bi 35,0% glasalo protiv. Iako je podrška članstvu najzastupljeniji pojedinačni stav, ona ne obuhvata apsolutnu većinu građana. Dodatnih 12,6% ispitanika ne zna kako bi glasalo, dok 4,0% navodi da ne bi izašlo na referendum (Tabela 2).

Ovakva raspodela ukazuje na jasno podeljeno javno mnjenje, sa relativno stabilnim blokovima pristalica i protivnika članstva, ali i značajnim prostorom neodlučnosti. To pokazuje da odnos građana Srbije prema EU i dalje nije potpuno konsolidovan i da deo javnosti zadržava rezervu prema konačnom opredeljenju za ili protiv članstva.

Tabela 2 **Distribucija odgovora na pitanje: Kada bi sutra bio referendum o ulasku Srbije u EU, kako biste glasali?**

Odgovor na hipotetičkom referendumu o članstvu Srbije u EU	%
Za ulazak Srbije u EU	48,3%
Protiv ulaska Srbije u EU	35,0%
Ne zna kako bi glasao/la	12,6%
Ne bi izašao/la na referendum	4,0%

Ukupna raspodela odgovora takođe pokazuje značajan stepen skepticizma u pogledu namera Evropske unije kada je reč o proširenju. Samo 13,3% ispitanika veruje da EU namerava da primi Srbiju u članstvo, naspram 35,3% koji smatraju da EU nema nameru da to učini. Dodatnih 33,1% ispitanika smatra da je Evropska unija neodlučna u pogledu srpskog članstva (Tabela 3).

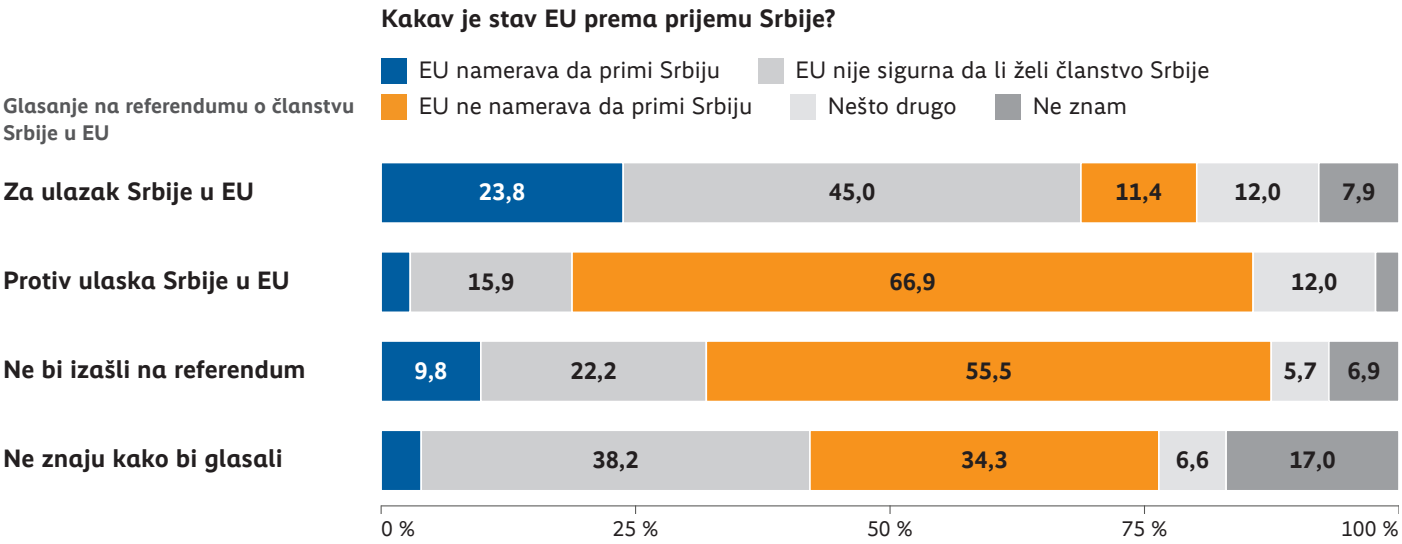
Tabela 3 **Distribucija odgovora na pitanje: Po Vašem mišljenju, kakav je stav Evropske unije prema prijemu Srbije?**

Percepcija stava Evropske unije prema prijemu Srbije	%
EU namerava da primi Srbiju	13,3%
EU nije sigurna da li želi Srbiju kao članicu	33,1%
EU nema nameru da primi Srbiju	35,3%
Ne zna	7,2%
Drugo	11,1%

Posmatrano zajedno, 68,4% ispitanika ili dovodi u pitanje spremnost EU da primi Srbiju ili veruje da je Evropska unija već odlučila da Srbiju ne prihvati u članstvo. Ovaj nalaz ukazuje na ozbiljan problem kredibiliteta politike proširenja Evropske unije u Srbiji. Čak i među građanima koji podržavaju evropske integracije, poverenje u namere EU ostaje ograničeno.

Ukrštanje dva odgovora ispituje odnos između preferencija građana Srbije u pogledu glasanja na hipotetičkom referendumu o članstvu u Evropskoj uniji i njihove percepcije spremnosti EU da prihvati Srbiju kao članicu, kako bismo ispitali kako stavovi o ova dva pitanja utiču jedan na drugi.

Grafik 5 **Odnos percepcija referendumskog pitanja i spremnosti EU da prihvati Srbiju**

Rezultati istraživanja pokazuju značajnu povezanost između podrške članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije spremnosti EU da Srbiju primi u članstvo.[3]

- Pristalice članstva: 44,9% smatra da je EU neodlučna u pogledu prijema Srbije, dok 23,8% veruje da EU namerava da primi Srbiju.
- Protivnici članstva: Čak 66,9% smatra da EU nema nameru da primi Srbiju, što ukazuje na izražen skepticizam prema kredibilitetu procesa proširenja.
- Ispitanici koji ne bi glasali: 55,5% veruje da EU ne namerava da primi Srbiju, što može ukazivati na povezanost skepticizma i političke pasivnosti.
- Neopredeljeni birači: 38,2% smatra da je EU neodlučna, dok 34,3% veruje da ne namerava da primi Srbiju.

Zaključak

Rezultati istraživanja ukazuju na značajnu povezanost između stavova građana Srbije prema članstvu u Evropskoj uniji i njihove percepcije kredibiliteta pristupnog procesa.

Najvažniji nalaz jeste da razlika između pristalica i protivnika članstva u EU ne proizlazi isključivo iz njihovog opredeljenja prema evropskim integracijama već i iz načina na koji tumače namere Evropske unije prema Srbiji.

Pristalice članstva pretežno doživljavaju Evropsku uniju kao neodlučnu, dok protivnici u velikoj većini veruju da EU nema nameru da primi Srbiju u članstvo.

Ova razlika ima šire implikacije za razumevanje javnog mnjenja o evropskim integracijama. Ona sugeriše da kredibilitet opredeljenja EU za proširenje može predstavljati važan faktor povezan sa spremnošću građana da podrže pristupanje Srbije Evropskoj uniji.

U slučaju Srbije, nalazi ukazuju na to da jačanje javne podrške evropskim integracijama može zahtevati više od predstavljanja ekonomskih i političkih koristi članstva. Ono može zavisiti i od obnavljanja poverenja građana u to da pristupanje Evropskoj uniji predstavlja realan i ostvariv cilj.

> *„Jačanje javne podrške evropskim integracijama može zahtevati više od predstavljanja ekonomskih i političkih koristi članstva.“*

3 Pirsonov hi-kvadrat test (Pirsonov $\chi^2(12) = 419{,}59$, $p < 0{,}001$) pokazuje da postoji statistički značajna povezanost između preferencija glasanja na referendumu i percepcija namera Evropske unije. Vrednost Kramerovog V koeficijenta (Kramerov V = 0,339) ukazuje na povezanost umerenog intenziteta između dve posmatrane varijable. To sugeriše da su percepcije spremnosti Evropske unije da primi Srbiju u članstvo u značajnoj meri povezane sa referendumskim preferencijama građana.

CENTRALNI NALAZ

Glavna linija podele u javnom mnjenju Srbije ne odnosi se samo na razliku između građana koji podržavaju članstvo u Evropskoj uniji i onih koji mu se protive, već i na razliku između onih koji pristupanje smatraju neizvesnim i onih koji veruju da EU nema nameru da primi Srbiju u članstvo. Rezultati istraživanja sugerišu da je percepcija kredibiliteta politike proširenja Evropske unije tesno povezana sa javnom podrškom evropskim integracijama. Ovo tumačenje zasniva se na unakrsnom tabeliranju podataka iz 2026. godine i ne treba ga posmatrati kao dokaz uzročno-posledične veze niti kao dokaz promena stavova tokom vremena.

Očekivanja građana Srbije u pogledu pristupanja Evropskoj uniji i percepcije namera EU

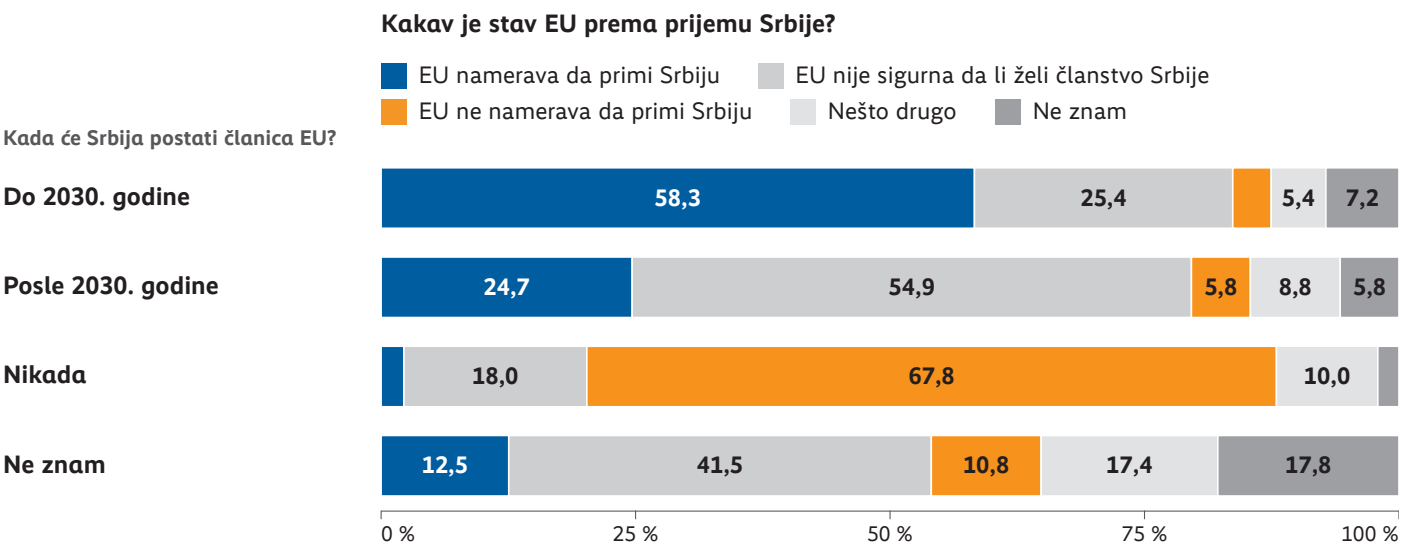
Ukupni rezultati pokazuju izražen pesimizam građana kada je reč o vremenskoj perspektivi članstva Srbije u Evropskoj uniji. Gotovo polovina ispitanika, 46,6%, smatra da Srbija nikada neće postati članica EU, dok svega 5,4% očekuje pristupanje do 2030. godine. Dodatnih 25,5% veruje da bi do članstva moglo doći tek nakon 2030. godine, dok 22,4% ispitanika nema jasan stav. Posmatrano zajedno, nalazi pokazuju da je očekivanje skorog članstva veoma ograničeno i da među građanima dominira percepcija da je pristupanje ili veoma udaljeno ili malo verovatno. Ovi nalazi ukazuju na ozbiljan problem kredibiliteta politike proširenja Evropske unije u Srbiji (Tabela 4).

Ukrštanje ispituje odnos između očekivanja građana Srbije u pogledu vremena pristupanja Evropskoj uniji i njihove percepcije spremnosti EU da prihvati Srbiju kao članicu, kako bismo videli da li i kako pomenuti stavovi utiču jedan na drugi.

Tabela 4 **Distribucija odgovora na pitanje: Šta mislite, da li će i kada Srbija postati članica Evropske unije?**

Očekivanje u vezi sa članstvom Srbije u EU	%
Srbija će postati članica EU do 2030. godine	5,4%
Srbija će postati članica EU posle 2030. godine	25,5%
Srbija nikada neće postati članica EU	46,6%
Ne zna	22,4%

Grafik 6 **Odnos očekivanja građana (godine pristupanja) i spremnosti EU da prihvati Srbiju**

Rezultati istraživanja pokazuju statistički značajnu povezanost između očekivanja građana o pristupanju Srbije Evropskoj uniji i njihove percepcije spremnosti EU da Srbiju primi u članstvo.[4] Optimističnija očekivanja povezana su sa većim poverenjem u namere Evropske unije, dok pesimizam prati izražen skepticizam prema politici proširenja.

- Ispitanici koji očekuju članstvo do 2030. godine: 58,3% smatra da EU namerava da primi Srbiju, dok 25,4% veruje da je EU neodlučna. Samo 3,8% smatra da EU nema nameru da prihvati Srbiju. Ovi nalazi ukazuju na snažnu povezanost optimizma i poverenja u spremnost EU za proširenje.
- Ispitanici koji očekuju članstvo nakon 2030. godine: 55,0% smatra da je EU neodlučna, dok 24,7% veruje da namerava da primi Srbiju. Samo 5,8% smatra da EU nema takvu nameru. Očekivanje odloženog pristupanja povezano je prvenstveno sa percepcijom neizvesnosti, a ne definitivnog odbacivanja Srbije.
- Ispitanici koji smatraju da Srbija nikada neće postati članica EU: Čak 67,8% veruje da EU nema nameru da primi Srbiju, dok 18,0% smatra da je EU neodlučna. Samo 2,2% veruje u spremnost EU da prihvati Srbiju. Ova grupa pokazuje najizraženiji skepticizam prema kredibilitetu politike proširenja.
- Neopredeljeni ispitanici: 41,5% smatra da je EU neodlučna, 12,5% veruje da namerava da primi Srbiju, dok 10,8% smatra da EU nema takvu nameru. Dodatnih 17,8% nije u stanju da proceni namere Evropske unije, što ukazuje na izraženu neizvesnost u pogledu evropske budućnosti Srbije.

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju da su očekivanja građana Srbije u pogledu pristupanja Evropskoj uniji tesno povezana sa njihovim percepcijama spremnosti EU da prihvati Srbiju u članstvo.

Mogu se izdvojiti tri karakteristična obrasca:

- Optimistični ispitanici, koji očekuju članstvo do 2030. godine, uglavnom veruju da EU namerava da primi Srbiju u članstvo.
- Ispitanici koji očekuju odloženo pristupanje, odnosno članstvo nakon 2030. godine, pretežno doživljavaju Evropsku uniju kao neodlučnu.
- Pesimistični ispitanici, koji smatraju da Srbija nikada neće pristupiti EU, u velikoj većini veruju da Evropska unija nema nameru da primi Srbiju.

Ovi nalazi sugerišu da očekivanja građana u pogledu evropske budućnosti Srbije nisu povezana isključivo sa percepcijama spremnosti same Srbije za članstvo, već i sa procenama političke volje Evropske unije da nastavi proces proširenja. Rezultati posebno naglašavaju značaj percepcije kredibiliteta politike proširenja EU u oblikovanju javnog mnjenja Srbije.

CENTRALNI NALAZ

Očekivanja građana Srbije u pogledu pristupanja Evropskoj uniji snažno su povezana sa njihovim percepcijama namera EU. Ispitanici koji očekuju članstvo do 2030. godine uglavnom veruju da je Evropska unija spremna da prihvati Srbiju, dok oni koji očekuju pristupanje nakon 2030. godine pretežno smatraju da je EU neodlučna. Nasuprot tome, ispitanici koji veruju da Srbija nikada neće postati članica Evropske unije u velikoj većini povezuju takav ishod sa nespremnošću same EU da prihvati Srbiju.
Ovi nalazi sugerišu da percepcija kredibiliteta politike proširenja Evropske unije ima važnu ulogu u oblikovanju očekivanja građana o evropskoj budućnosti Srbije.

Preferencije građana Srbije u pogledu glasanja na referendumu o članstvu u EU i očekivanja u vezi sa pristupanjem Evropskoj uniji

Analiza ispituje odnos između preferencija građana Srbije u pogledu glasanja na hipotetičkom referendumu o članstvu u Evropskoj uniji i njihovih očekivanja o tome da li će i kada Srbija postati članica EU. Rezultati pokazuju statistički značajnu povezanost između podrške evropskim integracijama i očekivanja u pogledu budućeg članstva Srbije u Evropskoj uniji. Takođe, nalazi pokazuju da podrška pristupanju ne podrazumeva nužno optimizam u pogledu njegove ostvarivosti, dok je protivljenje članstvu snažno povezano sa uverenjem da Srbija nikada neće pristupiti Evropskoj uniji.

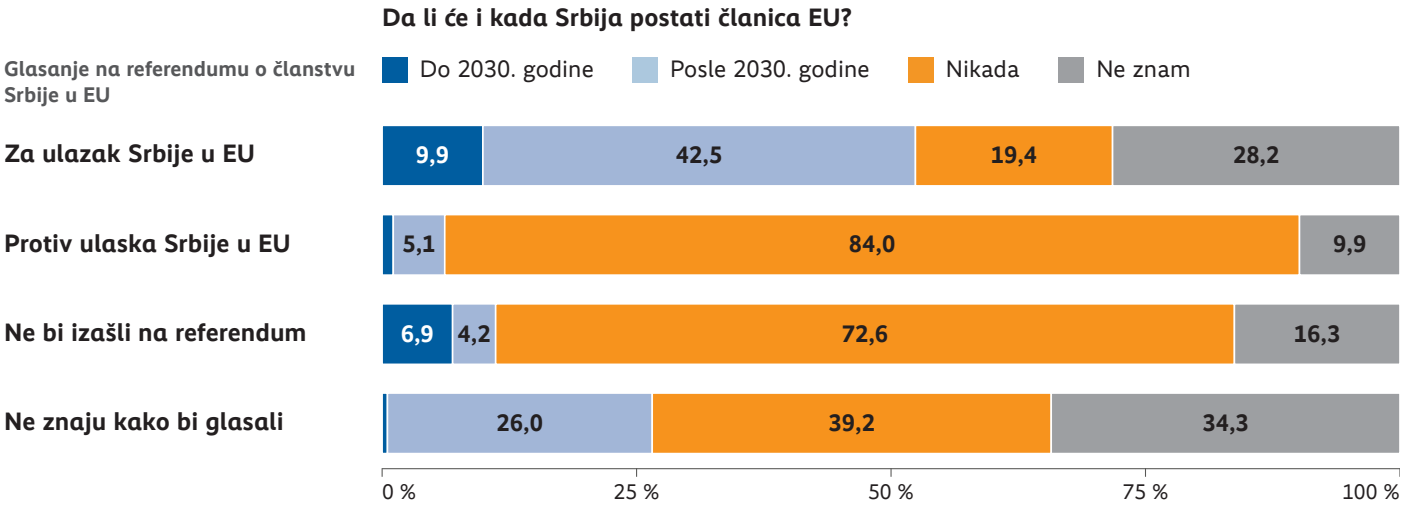
Kao što smo već utvrdili na nivou celokupnog uzorka, 46,6% ispitanika smatra da Srbija nikada neće postati članica EU,

4 Pirsonov hi-kvadrat test pokazuje da između posmatranih varijabli postoji statistički značajna povezanost, $\chi^2(12) = 661{,}32$, $p < 0{,}001$. To znači da je veoma mala verovatnoća da je uočena povezanost rezultat slučajnosti. Kramerov V = 0,425 ukazuje na umereno snažnu povezanost između varijabli. Ovi pokazatelji potvrđuju postojanje veze, ali ne dokazuju uzročno-posledični odnos.

dok 25,5% očekuje pristupanje nakon 2030. godine. Samo 5,4% veruje u članstvo do 2030. godine, a 22,4% nema definisan stav. Posebno je značajno da samo 31,5% građana očekuje da će Srbija eventualno postati članica Evropske unije, dok gotovo polovina smatra da do pristupanja nikada neće doći. Ovi rezultati ukazuju na široko rasprostranjen pesimizam i ograničeno poverenje u ostvarivost evropskih integracija.

Oko 22% ispitanika odgovorilo je da ne zna da li će i kada Srbija postati članica Evropske unije. Taj odgovor najčešći je među ispitanicima koji nisu sigurni kako bi glasali na referendumu (34,3%), a zastupljen je i kod više od četvrtine onih koji bi glasali za članstvo (28,2%). Neizvesnost u pogledu pristupanja, dakle, javlja se i kod ispitanika koji imaju jasno opredeljenje za članstvo. Za njih je članstvo poželjan ishod, ali je njegova vremenska perspektiva nejasna.

Grafik 7 **Odnos stavova o referendumskom pitanju i spremnosti EU da prihvati Srbiju**

Rezultati istraživanja pokazuju statistički značajnu povezanost između podrške članstvu Srbije u Evropskoj uniji i očekivanja građana o ostvarivosti pristupanja.[5] Pristalice evropskih integracija znatno češće smatraju da će Srbija postati članica EU, dok protivnici članstva u velikoj većini veruju da do pristupanja nikada neće doći. Ipak, podrška članstvu ne podrazumeva nužno optimizam u pogledu njegove realizacije.

- Pristalice članstva: 42,5% očekuje da će Srbija pristupiti EU nakon 2030. godine, dok samo 9,9% veruje u članstvo do 2030. godine. Istovremeno, 19,4% smatra da Srbija nikada neće postati članica, a 28,2% nije sigurno. Ovi nalazi pokazuju da podrška evropskim integracijama može postojati uprkos skepticizmu prema njihovoj ostvarivosti.
- Protivnici članstva: Čak 84,0% smatra da Srbija nikada neće pristupiti Evropskoj uniji, dok svega 6,2% očekuje članstvo, bilo pre ili nakon 2030. godine. Ova grupa pokazuje najizraženiji pesimizam prema evropskoj budućnosti Srbije.
- Ispitanici koji ne bi glasali: 72,6% veruje da Srbija nikada neće postati članica EU, dok samo 11,2% očekuje eventualno pristupanje. Njihova očekivanja znatno su bliža stavovima protivnika članstva nego njegovih pristalica, što sugeriše povezanost potencijalnog uzdržavanja od glasanja sa pesimizmom prema procesu pristupanja.
- Neopredeljeni birači: 39,2% smatra da Srbija nikada neće pristupiti EU, dok 34,3% nije sigurno. Dodatnih 26,0% očekuje članstvo nakon 2030. godine, a samo 0,5% do 2030. godine. Ovi nalazi ukazuju na izraženu neizvesnost i ograničen optimizam u pogledu skorog pristupanja.

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju da su podrška građana Srbije članstvu u Evropskoj uniji i njihova očekivanja u pogledu verovatnoće pristupanja tesno povezani, ali konceptualno različiti fenomeni. Mogu se izdvojiti tri posebno važna obrasca.

Prvo, pristalice članstva u Evropskoj uniji znatno su optimističnije u pogledu pristupanja Srbije od njegovih protivnika. Međutim, čak i među pristalicama očekivanja članstva do 2030. godine ostaju veoma ograničena.

Drugo, protivnici članstva u EU u ogromnoj većini veruju da Srbija nikada neće pristupiti Evropskoj uniji. To sugeriše snažnu povezanost između evroskepticizma i pesimizma u pogledu ostvarivosti članstva.

5 Pirsonov hi-kvadrat test pokazuje da postoji statistički značajna povezanost između očekivanja građana o tome da li će i kada Srbija postati članica Evropske unije i njihovog opredeljenja na hipotetičkom referendumu o članstvu, $\chi^2(9) = 464{,}88$, $p < 0{,}001$. Kramerov V = 0,356 ukazuje na povezanost umerenog intenziteta. Pretpostavke za primenu hi-kvadrat testa su uglavnom zadovoljene: samo jedna ćelija (6,3% ukupnog broja) ima očekivanu frekvenciju manju od pet, a najmanja očekivana frekvencija iznosi 2,62. Statistička povezanost ne podrazumeva uzročno-posledični odnos.

Treće, ispitanici koji ne bi učestvovali na referendumu ili nisu sigurni kako bi glasali takođe pokazuju relativno pesimistična očekivanja, što ukazuje na to da neizvesnost i politička pasivnost nisu nužno praćene neutralnim percepcijama evropske budućnosti Srbije.

Ovi nalazi imaju šire implikacije za razumevanje javnog mnjenja o evropskim integracijama u Srbiji i sugerišu da je neophodno razlikovati podršku članstvu u Evropskoj uniji od uverenja da će do pristupanja zaista doći.

Deo građana može nastaviti da podržava evropske integracije kao poželjan politički ili ekonomski cilj, uprkos sumnjama u njihovu ostvarivost. Nasuprot tome, pojedinci koji se protive članstvu mogu dugotrajan pristupni proces tumačiti kao dokaz da Srbija nikada neće postati članica Evropske unije.

Rezultati takođe otvaraju pitanje kredibiliteta procesa pristupanja Srbije EU. Ukoliko građani u sve većoj meri budu doživljavali članstvo kao nedostižno, pristupni proces mogao bi izgubiti deo svoje sposobnosti da podstiče javno angažovanje i održava političku podršku evropskim integracijama. Ipak, ovakvo tumačenje treba posmatrati kao moguću implikaciju, a ne kao empirijski potvrđen uzročno-posledični mehanizam.

Visok udeo odgovora „ne znam", naročito među pristalicama članstva i referendumski neopredeljenim ispitanicima, otvara pitanje koliko javna rasprava o evropskim integracijama građanima pruža osnovu za procenu kada bi pristupanje moglo da se ostvari. Jedno od mogućih tumačenja jeste da deo građana vremensku perspektivu članstva vidi kao otvorenu i zavisnu od budućeg političkog kursa Srbije. Promena kursa mogla bi se doživeti kao prilika za ubrzanje pristupanja, dok bi nastavak antievropske retorike mogao učvrstiti očekivanje da će se ono odlagati. Ovi scenariji predstavljaju hipoteze za dalju analizu, jer istraživanje nije neposredno ispitivalo kako ih ispitanici povezuju sa svojim očekivanjima.

Konačno, rezultati sugerišu da je za razumevanje stavova građana Srbije prema Evropskoj uniji neophodno razlikovati dve dimenzije: poželjnost članstva i percipiranu verovatnoću pristupanja.

CENTRALNI NALAZ

Referendumske preferencije građana Srbije snažno su povezane sa njihovim očekivanjima u pogledu pristupanja Evropskoj uniji. Dok pristalice članstva uglavnom smatraju da je pristupanje moguće, većina očekuje da će do njega doći tek nakon 2030. godine. Nasuprot tome, ogromna većina protivnika članstva veruje da Srbija nikada neće pristupiti Evropskoj uniji. Posebno je značajno da gotovo petina proevropski orijentisanih ispitanika takođe smatra da do članstva nikada neće doći. Ovi nalazi otkrivaju važnu razliku između podrške evropskim integracijama i poverenja u njihovu ostvarivost, sugerišući da percepcija kredibiliteta pristupnog procesa predstavlja značajnu dimenziju javnog mnjenja Srbije.

Referendumske preferencije građana Srbije i stavovi prema članstvu Crne Gore i Albanije u Evropskoj uniji

Ukupna raspodela odgovora pokazuje značajan stepen skepticizma građana Srbije prema evropskim aspiracijama Crne Gore i Albanije. Ispitanicima je bilo postavljeno sledeće pitanje: *Zemlje Zapadnog Balkana nalaze se u različitim fazama procesa pristupanja Evropskoj uniji – neke su kandidati za članstvo, dok su neke već odmakle u pregovorima sa EU. U tom okviru, Evropska unija će u budućnosti odlučivati o narednim koracima proširenja i prijemu novih država članica. Da li smatrate da Crna Gora i Albanija zaslužuju da postanu članice EU u prvom narednom proširenju?*

Najveća grupa ispitanika, 37,7%, smatra da nijedna od ove dve države ne zaslužuje članstvo u Evropskoj uniji. Nasuprot tome, 21,4% veruje da obe države zaslužuju članstvo, dok 17,1% podržava isključivo Crnu Goru. Samo 1,7% smatra da jedino Albanija zaslužuje članstvo u EU. Preostalih 22,1% ispitanika nema definisan stav (Tabela 5).

Iz ovih nalaza proizlazi nekoliko važnih zapažanja.

Prvo, udeo ispitanika koji odbacuju članstvo obe države veći je od udela bilo koje druge pojedinačne kategorije odgovora.

Drugo, Crna Gora se doživljava znatno pozitivnije od Albanije kada se ove dve države posmatraju odvojeno.

Treće, izuzetno nizak nivo isključive podrške Albaniji ukazuje na izraženu asimetriju u percepcijama dve susedne države.

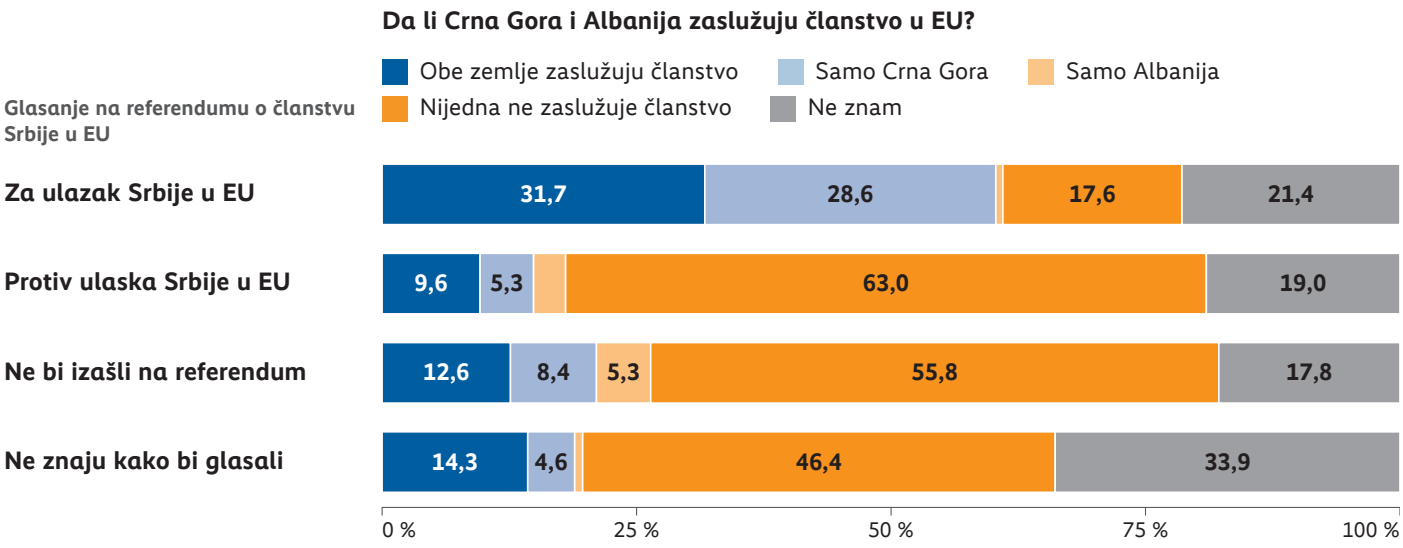
Četvrto, javno mnjenje Srbije je podeljeno u pogledu regionalnog proširenja, pri čemu značajan deo građana izražava skepticizam ili neodlučnost.

Ukrštanje ispituje odnos između preferencija građana Srbije u pogledu glasanja na hipotetičkom referendumu o članstvu u Evropskoj uniji i njihovih stavova o tome da li Crna Gora i Albanija zaslužuju da postanu članice EU, kako bismo ispitali kako stavovi o ova dva pitanja utiču jedan na drugi.

Tabela 5 **Distribucija odgovora na pitanje o stavovima prema članstvu Crne Gore i Albanije u EU**

Stav prema članstvu Crne Gore i Albanije u EU	%
Nijedna država ne zaslužuje članstvo	37,7%
Obe države zaslužuju članstvo	21,4%
Samo Crna Gora zaslužuje članstvo	17,1%
Samo Albanija zaslužuje članstvo	1,7%
Ne zna / nema definisan stav	22,1%

Grafik 8 **Stavovi o članstvu Crne Gore i Albanije u EU prema nameri glasanja na referendumu o članstvu Srbije u EU**

Rezultati istraživanja pokazuju značajnu povezanost između podrške članstvu Srbije u Evropskoj uniji i stavova građana prema evropskim aspiracijama Crne Gore i Albanije.[6] Pristalice evropskih integracija uglavnom imaju pozitivnije stavove prema regionalnom proširenju, dok protivnici članstva Srbije u EU znatno češće odbacuju mogućnost pristupanja obe susedne države.

- Pristalice članstva: 31,7% smatra da i Crna Gora i Albanija zaslužuju članstvo u EU, dok 28,6% podržava isključivo Crnu Goru. Ukupno 61,0% smatra da najmanje jedna od dve države zaslužuje članstvo, dok 17,6% odbacuje pristupanje obe države.
- Protivnici članstva: Čak 63,0% smatra da nijedna od dve države ne zaslužuje članstvo u EU. Samo 9,6% podržava pristupanje obe države, što ukazuje na povezanost protivljenja članstvu Srbije sa širim skepticizmom prema regionalnom proširenju.
- Protivljenje članstvu Srbije u EU često je praćeno ocenom da ni Crna Gora ni Albanija ne zaslužuju članstvo. Ovaj nalaz treba tumačiti u svetlu formulacije pitanja, koje se odnosilo na to da li te zemlje zaslužuju članstvo. Ostaje otvoreno da li ispitanici time izražavaju opšti skepticizam prema proširenju EU ili daju konkretnu ocenu Crne Gore i Albanije kao kandidatkinja za članstvo.
- Ispitanici koji ne bi glasali: 55,8% smatra da nijedna država ne zaslužuje članstvo, dok 12,6% podržava obe države. Njihovi stavovi znatno su bliži stavovima protivnika članstva nego stavovima njegovih pristalica.
- Neopredeljeni birači: 46,4% smatra da nijedna država ne zaslužuje članstvo, dok 33,9% nema definisan stav. Ovi

6 Pirsonov hi-kvadrat test (Pirsonov hi-kvadrat 314,32, statistička značajnost p 0,001) pokazuje da postoji statistički značajna povezanost između referendumskih preferencija i stavova prema članstvu Crne Gore i Albanije u Evropskoj uniji. Vrednost Kramerovog V koeficijenta (0,300) ukazuje na povezanost umerenog intenziteta između dve posmatrane varijable.

rezultati ukazuju na istovremeno prisustvo skepticizma i izražene neodlučnosti prema regionalnom proširenju.

Zaključak

Rezultati istraživanja otkrivaju jasnu povezanost između podrške građana Srbije evropskim integracijama i njihovih stavova prema pristupanju susednih država Zapadnog Balkana Evropskoj uniji.

Najvažniji nalaz jeste da pristalice članstva Srbije u EU češće smatraju da Crna Gora i Albanija zaslužuju članstvo, dok protivnici članstva Srbije češće ocenjuju da ga nijedna od te dve zemlje ne zaslužuje. Povezanost podrške članstvu Srbije sa povoljnijim stavovima prema članstvu suseda ostavlja prostor da se u javnoj raspravi napredak jedne zemlje predstavi kao spojiv sa napretkom drugih zemalja regiona.

Međutim, rezultati takođe pokazuju da ovi stavovi nisu jednoobrazni. Čak i među pristalicama članstva Srbije u Evropskoj uniji postoje značajne razlike u stavovima prema Crnoj Gori i Albaniji. Crna Gora se znatno češće doživljava kao država koja zaslužuje članstvo u EU nego Albanija, naročito kada ispitanici prave razliku između ove dve države. Ova asimetrija sugeriše da stavovi prema regionalnom proširenju mogu biti oblikovani faktorima koji prevazilaze opštu podršku evropskim integracijama.

Istorijski odnosi, nacionalni identitet, bilateralni politički sporovi, kulturna bliskost i geopolitičke percepcije mogu doprinositi ovim razlikama. Međutim, samo ukrštanje ne omogućava utvrđivanje koji od navedenih faktora ima presudan uticaj. Rezultati imaju i šire implikacije za razumevanje evroskepticizma u Srbiji. Oni sugerišu da evroskepticizam ne mora biti ograničen isključivo na protivljenje članstvu Srbije u Evropskoj uniji, već može biti povezan i sa opštijim odbacivanjem proširenja EU na Zapadni Balkan. Istovremeno, nalazi ukazuju da proevropska orijentacija ne podrazumeva nužno bezuslovnu podršku pristupanju susednih država. Ova razlika posebno je značajna za razumevanje odnosa između nacionalnih političkih identiteta i regionalnih integracionih procesa na Zapadnom Balkanu.

CENTRALNI NALAZ

Stavovi građana Srbije prema evropskim aspiracijama Crne Gore i Albanije snažno su povezani sa njihovim preferencijama u pogledu evropskih integracija same Srbije. Dok pristalice članstva Srbije u Evropskoj uniji generalno imaju pozitivnije stavove prema regionalnom proširenju, protivnici članstva u najvećoj meri odbacuju pristupanje obe susedne države. Rezultati takođe otkrivaju izraženu asimetriju između Crne Gore i Albanije, sugerišući da stavovi prema proširenju Evropske unije nisu oblikovani isključivo opštim preferencijama prema evropskim integracijama, već potencijalno i specifičnim istorijskim, političkim i identitetskim faktorima povezanim sa pojedinačnim državama.

Percepcije namera Evropske unije prema Srbiji i stavovi o članstvu Crne Gore i Albanije u EU

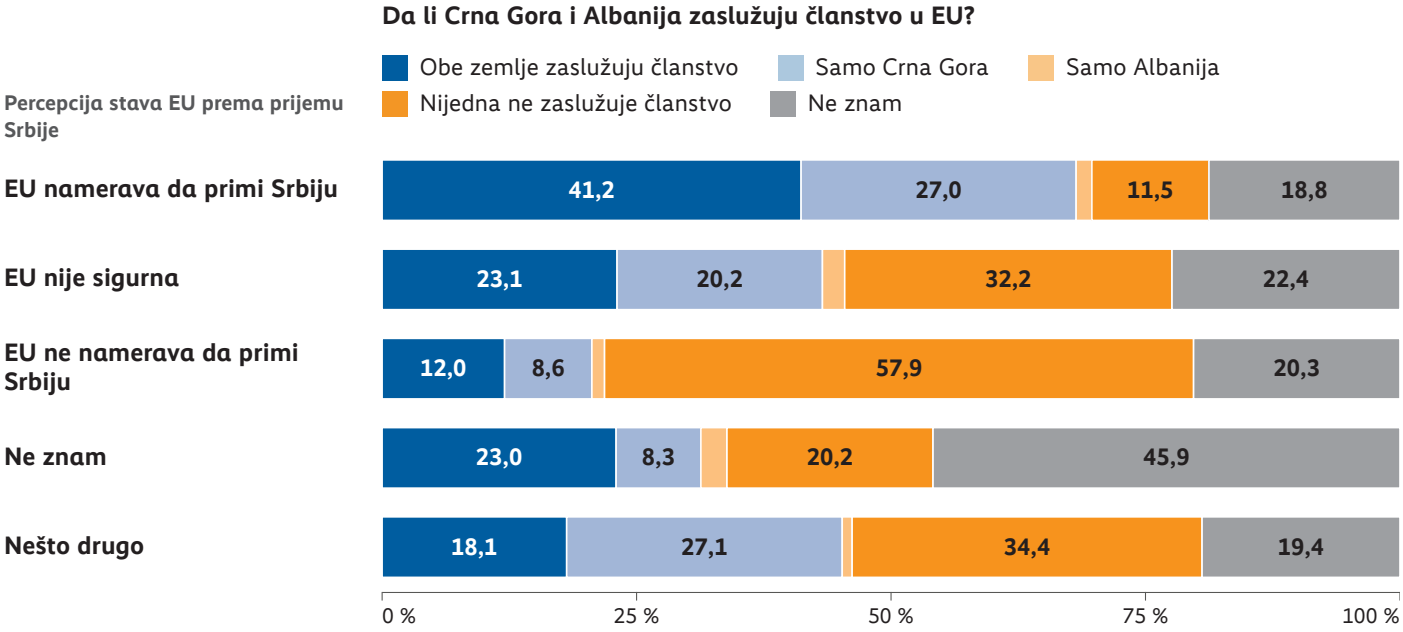
Ova analiza ispituje da li je način na koji građani procenjuju spremnost Evropske unije da primi Srbiju povezan sa njihovim stavovima prema daljem proširenju EU na Crnu Goru i Albaniju. Cilj je da se utvrdi da li percepcija kredibiliteta politike proširenja prema Srbiji utiče i na šire stavove o evropskoj perspektivi drugih država Zapadnog Balkana. Kao što smo već utvrdili na nivou celokupnog uzorka, 37,7% ispitanika smatra da nijedna od dve države ne zaslužuje članstvo u EU, dok 21,4% podržava obe države. Isključivo Crnu Goru podržava 17,1%, a isključivo Albaniju samo 1,7%. Preostalih 22,1% nema definisan stav. Posebno je značajna izražena razlika u percepcijama Crne Gore i Albanije. Crna Gora uživa znatno veću podršku kada se članstvo dve države posmatra odvojeno, što, očekivano, sugeriše da su stavovi prema regionalnom proširenju povezani i sa specifičnim istorijskim, političkim i identitetskim faktorima, a ne isključivo sa opštim odnosom prema Evropskoj uniji.

Rezultati istraživanja pokazuju statistički značajnu povezanost između percepcije spremnosti Evropske unije da primi Srbiju u članstvo i stavova građana prema evropskim aspiracijama Crne Gore i Albanije.[7] Građani koji veruju u spremnost EU da prihvati Srbiju uglavnom imaju pozitivnije stavove prema regionalnom proširenju, dok oni koji sumnjaju u namere EU znatno češće odbacuju članstvo obe susedne države.

7 Pirsonov hi-kvadrat test pokazuje da između percepcije namera Evropske unije prema Srbiji i stavova o članstvu Crne Gore i Albanije postoji statistički značajna povezanost, $\chi^2(16) = 198{,}25$, $p < 0{,}001$. Kramerov V = 0,205 ukazuje na relativno slabu do umerenu povezanost između posmatranih varijabli. Analiza je zasnovana na 1.174 validna odgovora. Pretpostavke za primenu hi-kvadrat testa su uglavnom zadovoljene: 12% ćelija ima očekivanu frekvenciju manju od pet, a najmanja očekivana frekvencija iznosi 1,47.

- Ispitanici koji veruju da EU namerava da primi Srbiju: 41,2% smatra da i Crna Gora i Albanija zaslužuju članstvo, dok 27,0% podržava isključivo Crnu Goru. Ukupno 69,7% podržava pristupanje najmanje jedne od dve države, dok samo 11,5% odbacuje članstvo obe države. Ovi nalazi ukazuju na povezanost poverenja u namere EU sa pozitivnijim stavovima prema regionalnom proširenju.

Grafik 9 **Stavovi o članstvu Crne Gore i Albanije u EU prema percepciji stava EU o prijemu Srbije**

- Ispitanici koji smatraju da je EU neodlučna: 32,2% smatra da nijedna država ne zaslužuje članstvo, dok 23,1% podržava obe države, a 20,2% isključivo Crnu Goru. Ova grupa pokazuje podeljenije stavove prema regionalnom proširenju, što sugeriše povezanost percepcije neodlučnosti EU sa većom neizvesnošću u pogledu evropskih integracija susednih država.
- Ispitanici koji veruju da EU nema nameru da primi Srbiju: Čak 57,9% smatra da ni Crna Gora ni Albanija ne zaslužuju članstvo u EU. Samo 12,0% podržava obe države, dok 8,6% podržava isključivo Crnu Goru. Ova grupa pokazuje najizraženiji skepticizam prema regionalnom proširenju.
- Ispitanici koji nisu sigurni u namere EU: 45,9% nema definisan stav ni o članstvu Crne Gore i Albanije, dok 23,0% podržava obe države, a 20,3% odbacuje njihovo članstvo. Ovi nalazi ukazuju na povezanost neizvesnosti u pogledu pristupanja Srbije sa neodlučnošću prema širem procesu proširenja.

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju da su percepcije građana Srbije o spremnosti Evropske unije da primi Srbiju u članstvo statistički značajno povezane sa njihovim stavovima prema regionalnom proširenju.

Mogu se izdvojiti tri karakteristična obrasca:

- Ispitanici koji veruju da EU namerava da primi Srbiju uglavnom pokazuju pozitivnije stavove prema članstvu Crne Gore i Albanije.
- Ispitanici koji smatraju da je EU neodlučna imaju podeljenije stavove prema regionalnom proširenju.
- Ispitanici koji veruju da EU nema nameru da primi Srbiju češće smatraju da ni Crna Gora ni Albanija ne zaslužuju članstvo.

Ovi nalazi pokazuju da je procena spremnosti Evropske unije da primi Srbiju povezana i sa stavovima prema članstvu Crne Gore i Albanije. Jedno od mogućih tumačenja jeste da deo građana evropske izglede susednih zemalja procenjuje u odnosu na izglede Srbije za članstvo. Za dalja istraživanja ostaje pitanje da li bi napredak suseda, u okolnostima u kojima pristupanje Srbije ostaje neizvesno, uticao na to kako građani doživljavaju položaj Srbije u regionu. Ovi nalazi sugerišu da percepcije kredibiliteta politike proširenja Evropske unije nisu povezane samo sa očekivanjima u pogledu pristupanja Srbije, već i sa stavovima prema evropskim integracijama susednih država Zapadnog Balkana.

CENTRALNI NALAZ

Građani Srbije koji veruju da Evropska unija namerava da primi Srbiju u članstvo znatno češće podržavaju članstvo Crne Gore i Albanije u EU. Nasuprot tome, ispitanici koji smatraju da Evropska unija nema nameru da prihvati Srbiju u velikoj većini odbacuju članstvo obe susedne države. Ovi nalazi sugerišu da je skepticizam prema namerama EU u pogledu članstva Srbije povezan sa širim skepticizmom prema regionalnom proširenju, čime se naglašava značaj percepcije kredibiliteta politike proširenja Evropske unije u oblikovanju javnog mnjenja Srbije.

Rezultati potvrđuju postojanje statistički značajne povezanosti, iako je njen intenzitet relativno slab do umeren. Istovremeno, analiza ne omogućava izvođenje zaključaka o uzročno-posledičnim odnosima.

Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i spremnost na priznavanje nezavisnosti Kosova* kao uslova za pristupanje

Ova analiza ispituje u kojoj meri je opšta podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji povezana sa spremnošću građana da prihvate formalno priznanje nezavisnosti Kosova* ukoliko bi ono bilo postavljeno kao uslov za pristupanje. Na taj način moguće je sagledati koliko pitanje Kosova* predstavlja potencijalno ograničenje podrške evropskim integracijama Srbije.

Ispitanicima je postavljeno pitanje: *Ako bi članstvo u EU zahtevalo i formalno priznavanje nezavisnosti Kosova i Metohije, da li biste podržali članstvo u EU?* Ukupna raspodela odgovora pokazuje značajno protivljenje građana Srbije članstvu u Evropskoj uniji ukoliko bi ono zahtevalo formalno priznavanje nezavisnosti Kosova*. 60,2% ispitanika bi suočeni sa tom dilemom rekli NE ulasku Srbije u EU, dok bi 26,7% reklo DA, a 13,1% ostaje neopredeljeno (Tabela 6). Kada se ovo pitanje ukrsti sa referendumskim pitanjem o EU, nalazi pokazuju da ogroman broj onih koji su neodlučni ili ne bi izašli na referendum prelazi u čvrsto NE (Grafik 10).

Tabela 6 **Distribucija odgovora na pitanje o uslovljavanju formalnog članstva u EU priznavanjem nezavisnosti Kosova i Metohije**

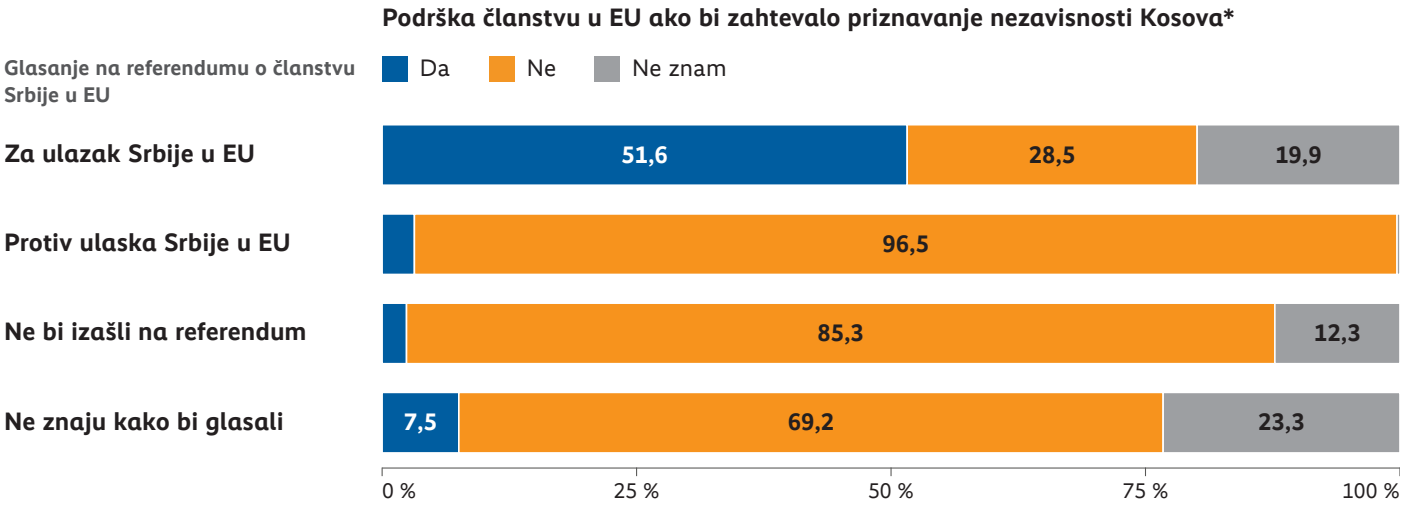
Stav prema članstvu u EU pod uslovom priznavanja Kosova*	Procenat
Odgovorili „DA“	26,7%
Odgovorili „NE“	60,2%
Ne zna	13,1%

Rezultati istraživanja pokazuju statistički značajnu i relativno snažnu povezanost između podrške članstvu Srbije u Evropskoj uniji i spremnosti građana da prihvate formalno priznavanje nezavisnosti Kosova* kao hipotetički uslov za pristupanje.[8] Najvažniji nalaz jeste da podrška evropskim integracijama nije nužno bezuslovna, već može zavisiti od političke prihvatljivosti uslova koji se povezuju sa članstvom.

- Pristalice članstva: 51,6% nastavilo bi da podržava pristupanje EU čak i ukoliko bi ono zahtevalo formalno priznavanje nezavisnosti Kosova*. Međutim, 28,5% protivilo bi se članstvu pod ovim uslovom, dok je 19,9% neopredeljeno. Ovi nalazi pokazuju da gotovo polovina pristalica evropskih integracija nije spremna da bezrezervno podrži članstvo u takvom scenariju.
- Protivnici članstva: Čak 96,5% odbacuje pristupanje EU ukoliko bi ono zahtevalo priznavanje Kosova*, dok samo 3,2% podržava članstvo pod ovim uslovom. Ova grupa pokazuje izuzetno visok stepen doslednosti u protivljenju pristupanju, mada nije moguće utvrditi da li je ono prvenstveno povezano sa pitanjem Kosova* ili opštim protivljenjem evropskim integracijama.

8 Pirsonov hi-kvadrat test pokazuje da postoji statistički značajna povezanost između opredeljenja na hipotetičkom referendumu o članstvu Srbije u Evropskoj uniji i spremnosti da se članstvo podrži ukoliko bi formalno priznanje nezavisnosti Kosova* bilo postavljeno kao uslov pristupanja, $\chi^2(6) = 536{,}39$, $p < 0{,}001$. Kramerov V = 0,472 ukazuje na relativno snažnu povezanost između dve varijable. Fi koeficijent iznosi 0,668, ali je za tabele većih dimenzija Kramerov V prikladniji pokazatelj jačine veze. Statistička povezanost ne podrazumeva uzročno-posledični odnos.

Grafik 10 **Kosovo* kao uslov za ulazak u EU**

- Ispitanici koji ne bi glasali: 85,3% protivilo bi se članstvu pod uslovom priznavanja Kosova*, dok bi ga samo 2,4% podržalo. Dodatnih 12,3% ostaje neopredeljeno. Njihovi stavovi znatno su bliži stavovima protivnika članstva nego njegovih pristalica.
- Neopredeljeni birači: 69,2% protivilo bi se pristupanju pod ovim uslovom, dok bi ga 7,5% podržalo, a 23,3% nema definisan stav. Ovi nalazi sugerišu da neodlučnost u pogledu opšteg članstva u EU ne podrazumeva nužno i neodlučnost prema konkretnim političkim uslovima pristupanja.

Važno je naglasiti da rezultate ne treba tumačiti kao dokaz da je formalno priznavanje Kosova* eksplicitno utvrđen uslov Evropske unije za pristupanje Srbije. Istraživanje, naprotiv, ispituje hipotetički scenario u kojem je takvo priznanje predstavljeno kao uslov za članstvo. Ova razlika je od suštinskog značaja za pravilno tumačenje rezultata. Podaci pokazuju kako građani Srbije reaguju na određeni hipotetički uslov, a ne da li je Evropska unija formalno usvojila takav zahtev.

Iz šire političke perspektive, nalazi sugerišu da pitanje Kosova* može predstavljati značajnu prepreku javnom prihvatanju određenih potencijalnih aranžmana za pristupanje. Čak i među građanima koji načelno podržavaju članstvo u Evropskoj uniji, značajan deo bi povukao svoju podršku ili ostao neopredeljen ukoliko bi se zahtevalo priznavanje Kosova*.

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju da je spremnost građana Srbije da podrže članstvo u Evropskoj uniji značajno povezana sa uslovima pod kojima je pristupanje predstavljeno. Može se izdvojiti nekoliko važnih obrazaca.

Prvo, podrška članstvu u Evropskoj uniji nije nužno bezuslovna. Iako bi tesna većina proevropski orijentisanih ispitanika nastavila da podržava pristupanje ukoliko bi ono zahtevalo priznavanje Kosova*, značajan deo njih protivio bi se članstvu ili ostao neopredeljen.

Drugo, protivnici članstva u Evropskoj uniji pokazuju izuzetno visok stepen doslednosti u odbacivanju pristupanja u scenariju priznavanja Kosova*.

Treće, ispitanici koji ne bi učestvovali na referendumu ili nisu sigurni kako bi glasali takođe se pretežno protive pristupanju pod ovim uslovom.

Ovi nalazi imaju važne implikacije za razumevanje odnosa između evropskih integracija, nacionalnog identiteta i teritorijalnog suvereniteta u Srbiji. Građani mogu načelno podržavati članstvo u Evropskoj uniji, a istovremeno se protiviti određenim ustupcima koje doživljavaju kao suprotne nacionalnim interesima.

Rezultati sugerišu da stavove javnosti prema članstvu u Evropskoj uniji nije moguće u potpunosti razumeti bez razmatranja političkih uslova koji se povezuju sa pristupanjem. Za deo građana evropske integracije mogu predstavljati poželjan politički, ekonomski ili institucionalni cilj. Međutim, podrška tom cilju može oslabiti kada se članstvo povezuje sa ustupcima koji se doživljavaju kao zadiranje u nacionalni suverenitet ili teritorijalni integritet.

Pitanje Kosova*, prema tome, nije značajno samo kao politički spor, već i kao potencijalni faktor koji oblikuje unutrašnju političku legitimnost procesa evropskih integracija Srbije. Istovremeno, nalaze ne treba tumačiti kao dokaz da je priznavanje Kosova* primarni faktor koji određuje evroskepticizam u Srbiji. Šira implikacija jeste da dugoročna održivost javne podrške evropskim integracijama Srbije može zavisiti ne samo od percipiranih koristi i kredibiliteta članstva u Evropskoj uniji već i od političke prihvatljivosti uslova koji se povezuju sa pristupanjem.

Ukrštanje podataka potvrđuje povezanost između varijabli, ali ne omogućava izdvajanje samostalnog uticaja pitanja Kosova* od drugih faktora, kao što su opšte protivljenje

Evropskoj uniji, politička ideologija, nacionalni identitet ili nepoverenje prema zapadnim institucijama.

Ipak, rezultati pokazuju da hipotetički zahtev za priznavanje Kosova* predstavlja važan kriterijum razlikovanja stavova građana Srbije prema članstvu u Evropskoj uniji. Ova razlika može biti posebno relevantna za razumevanje političke izvodljivosti budućih pristupnih aranžmana i izazova sa kojima se suočavaju donosioci odluka koji nastoje da održe domaću podršku evropskim integracijama.

CENTRALNI NALAZ

Podrška građana Srbije članstvu u Evropskoj uniji snažno je povezana sa njihovom spremnošću da prihvate formalno priznavanje nezavisnosti Kosova* kao hipotetički uslov za pristupanje. Iako bi tesna većina proevropski orijentisanih ispitanika nastavila da podržava članstvo u takvom scenariju, gotovo polovina bi mu se protivila ili ostala neopredeljena, dok je među protivnicima članstva odbacivanje pristupanja pod ovim uslovom gotovo univerzalno. Posebno je značajno da se veliki deo prethodno neodlučnih i onih koji ne bi izašli na referendum u ovom scenariju pomera ka čvrstom protivljenju članstvu. Ukupno, 60,2% ispitanika protivilo bi se članstvu ukoliko bi ono zahtevalo priznavanje Kosova*, naspram 26,7% koji bi ga podržali. Nalazi ukazuju da pitanje Kosova* predstavlja važnu granicu prihvatljivosti evropskih integracija i potvrđuju da je podrška članstvu u značajnoj meri uslovljena percipiranim nacionalnim i političkim troškovima pristupanja.

Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije spoljnopolitičke orijentacije Srbije

Ova analiza ispituje odnos između preferencija građana Srbije u pogledu glasanja na hipotetičkom referendumu o članstvu u Evropskoj uniji i njihovih percepcija trenutne spoljnopolitičke orijentacije Srbije, odnosno da li je država više orijentisana prema Rusiji, Evropskoj uniji, podjednako prema obe strane ili nijednoj od njih.

Na nivou celokupnog uzorka, 24,4% ispitanika smatra da je Srbija više orijentisana prema Rusiji, dok 17,3% veruje da je pretežno usmerena prema Evropskoj uniji. Dodatnih 23,9% smatra da je Srbija podjednako orijentisana prema obe strane, 20,3% njenu politiku doživljava kao neutralnu, a 14,1% nema definisan stav. Posebno je značajno da 44,2% građana Srbiju doživljava kao neutralnu ili podjednako orijentisanu prema Rusiji i EU (Tabela 7), što ukazuje na rasprostranjenu percepciju geopolitičkog balansiranja. Ukupna raspodela može sugerisati relativno fragmentisanu percepciju spoljne politike Srbije, ali ukrštanje otkriva mnogo izraženije razlike između građana sa suprotstavljenim stavovima prema evropskim integracijama.

Rezultati istraživanja pokazuju statistički značajnu povezanost između podrške članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije građana o trenutnoj spoljnopolitičkoj orijentaciji države.[9] Pristalice evropskih integracija znatno češće doživljavaju Srbiju kao orijentisanu prema Rusiji, dok protivnici članstva češće smatraju da je spoljna politika Srbije usmerena prema Evropskoj uniji ili da je neutralna.

- Pristalice članstva: 42,1% smatra da je spoljna politika Srbije više orijentisana prema Rusiji, dok samo 7,5% veruje da je pretežno usmerena prema EU. Dodatnih 21,4% smatra da Srbija podjednako sarađuje sa obe strane. Ovi nalazi sugerišu da ispitanici vide nesklad između evropskih integracija koje ispitanici podržavaju i spoljnopolitičke orijentacije koju pripisuju državi.
- Protivnici članstva: 31,9% smatra da je Srbija više orijentisana prema EU, dok 29,8% njenu politiku doživljava kao neutralnu, a 23,0% kao podjednako usmerenu prema Rusiji i EU. Samo 5,6% smatra da je Srbija pretežno orijentisana prema Rusiji. Ova grupa pokazuje gotovo suprotan obrazac percepcija u odnosu na pristalice članstva.
- Ispitanici koji ne bi glasali: 32,9% smatra da Srbija vodi neutralnu spoljnu politiku, dok 27,9% veruje da je podjednako orijentisana prema Rusiji i EU. Dodatnih 24,1% nema definisan stav. Ovi nalazi ukazuju na dominantnu percepciju neutralnosti ili geopolitičkog balansiranja.

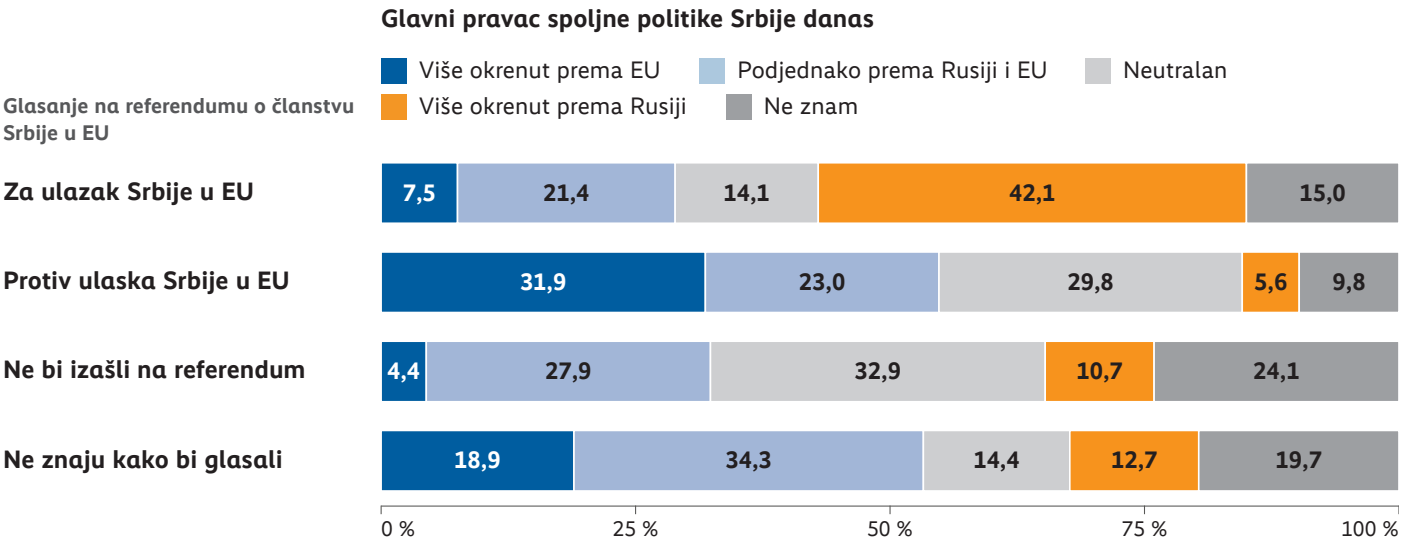
9 Pirsonov hi-kvadrat test pokazuje da između percepcije spoljnopolitičke orijentacije Srbije i opredeljenja građana na hipotetičkom referendumu o članstvu u Evropskoj uniji postoji statistički značajna povezanost, $\chi^2(12) = 292{,}03$, $p < 0{,}001$. Kramerov V = 0,287 ukazuje na povezanost umerenog intenziteta. Analiza je zasnovana na 1.185 validnih odgovora. Fi koeficijent iznosi 0,496, ali je, zbog dimenzija tabele, Kramerov V prikladniji pokazatelj jačine veze. Statistička povezanost ne podrazumeva uzročno-posledični odnos.

- Neopredeljeni birači: 34,3% smatra da je Srbija podjednako orijentisana prema Rusiji i EU, dok 19,0% veruje da je više usmerena prema EU, a 12,7% prema Rusiji. Dodatnih 19,7% nije sigurno. Ova grupa najčešće doživljava spoljnu politiku Srbije kao uravnoteženu između dva geopolitička aktera.

Tabela 7 **Percipirana spoljnopolitička orijentacija Srbije**

Tvrdnje	%
Više orijentisana prema Rusiji	24,4%
Više orijentisana prema EU	17,3%
Podjednako orijentisana prema Rusiji i EU	23,9%
Neutralna – nije orijentisana ni prema jednoj strani	20,3%
Ne zna	14,1%

Grafik 11 **Odnos referendumskog pitanja i ocena pravca spoljne politike Srbije**

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju da su percepcije građana Srbije o spoljnopolitičkoj orijentaciji njihove države tesno povezane sa njihovim stavovima prema evropskim integracijama. Mogu se izdvojiti tri posebno važna obrasca.

Prvo, pristalice članstva u Evropskoj uniji pretežno doživljavaju Srbiju kao više orijentisanu prema Rusiji. To može ukazivati na percipirani nesklad između njihovog poželjnog geopolitičkog pravca i spoljnopolitičke orijentacije koju pripisuju vlastima Srbije.

Drugo, protivnici članstva u Evropskoj uniji znatno su skloniji da Srbiju doživljavaju kao orijentisanu prema EU ili kao neutralnu. To sugeriše da evroskeptični ispitanici mogu tumačiti spoljnu politiku Srbije kao bliže povezanu sa evropskim institucijama nego što to čine proevropski orijentisani građani.

Treće, ispitanici koji ne bi učestvovali na referendumu i neopredeljeni birači pretežno doživljavaju Srbiju kao uravnoteženu ili neutralnu, što sugeriše da su percepcije geopolitičkog nesvrstavanja relativno rasprostranjenije među građanima bez jasno definisanih referendumskih preferencija.

Ovi nalazi imaju šire implikacije za razumevanje političke polarizacije i geopolitičkog identiteta u Srbiji i sugerišu da percepcije javnosti o spoljnopolitičkoj orijentaciji države nisu samo opisne procene ponašanja vlasti. Naprotiv, takve percepcije mogu odražavati i šire političke preferencije i geopolitička očekivanja građana. U tom kontekstu, istu spoljnu politiku građani sa suprotstavljenim stavovima prema evropskim integracijama mogu tumačiti na različite načine. **Pristalice evropskih integracija znatno su sklonije da Srbiju doživljavaju kao orijentisanu prema Rusiji, dok su protivnici skloniji da je percipiraju kao orijentisanu prema Evropskoj uniji.**

Ove razlike u percepcijama mogu doprineti političkim neslaganjima oko spoljnopolitičkog pravca države. Rezultati takođe otvaraju pitanje domaćeg tumačenja politike Srbije koja podrazumeva održavanje odnosa sa više međunarodnih aktera. Iako se spoljna politika Srbije često

razmatra kroz prizmu balansiranja između Rusije i Evropske unije, istraživanje pokazuje da građani ovu orijentaciju ne tumače na jedinstven način. Naprotiv, percepcije se značajno razlikuju u zavisnosti od sopstvenih preferencija, uključujući i stavove prema EU.

Međutim, rezultati ne omogućavaju da se utvrdi da li su ove razlike prvenstveno posledica ideoloških opredeljenja, stranačke identifikacije, medijskih narativa ili drugih faktora. Konačno, nalazi sugerišu da spoljnopolitička orijentacija Srbije nije samo pitanje diplomatskog pozicioniranja već i predmet suprotstavljenih percepcija unutar domaće javnosti.

CENTRALNI NALAZ

Percepcije građana Srbije o spoljnopolitičkoj orijentaciji države značajno se razlikuju u zavisnosti od njihovih stavova prema članstvu u Evropskoj uniji. Među jasno opredeljenim pristalicama i protivnicima članstva postoje znatno izražene razlike: 42,1% proevropski orijentisanih ispitanika smatra da je Srbija više orijentisana prema Rusiji, dok samo 5,6% protivnika članstva deli takvo mišljenje. Nasuprot tome, 31,9% protivnika članstva doživljava Srbiju kao više orijentisanu prema Evropskoj uniji, u poređenju sa samo 7,5% pristalica. Ovi nalazi otkrivaju izraženu razliku u percepcijama između proevropskih i evroskeptičnih građana, sugerišući da su procene geopolitičke orijentacije Srbije tesno povezane sa širim preferencijama prema evropskim integracijama.

Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije sukoba između Sjedinjenih Američkih Država i Irana

Ova analiza ispituje da li je podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji povezana sa načinom na koji građani procenjuju opravdanost ciljeva Sjedinjenih Američkih Država i Irana u njihovom međusobnom sukobu. Cilj je da se utvrdi u kojoj meri geopolitičke orijentacije i procene međunarodnih sukoba prate stavove građana prema evropskim integracijama Srbije.

Ispitanicima je bilo postavljeno sledeće pitanje: *U aktuelnom sukobu između Sjedinjenih Američkih Država i Izraela s jedne, i Irana s druge strane, šta mislite koja strana zastupa pravednije ciljeve?* Molimo Vas da izaberete odgovor na skali od 0 do 10 koji najbolje opisuje Vaše mišljenje, gde je 0 Iran zastupa pravednije ciljeve, a 10 SAD i Izrael zastupaju pravednije ciljeve.

Na nivou celokupnog uzorka, 54,2% ispitanika smatra da Iran ima pravednije ciljeve, dok samo 8,2% prednost daje Sjedinjenim Američkim Državama i Izraelu. Dodatnih 16,1% zauzima neutralan stav, a 21,4% nema definisano mišljenje (Tabela 8).

Rezultati istraživanja pokazuju statistički značajnu, ali relativno slabu povezanost između podrške članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcija građana o sukobu između Sjedinjenih Američkih Država/Izraela i Irana. Protivnici evropskih integracija znatno češće smatraju da Iran ima pravednije ciljeve, ali je takva percepcija rasprostranjena i među pristalicama članstva u EU.[10]

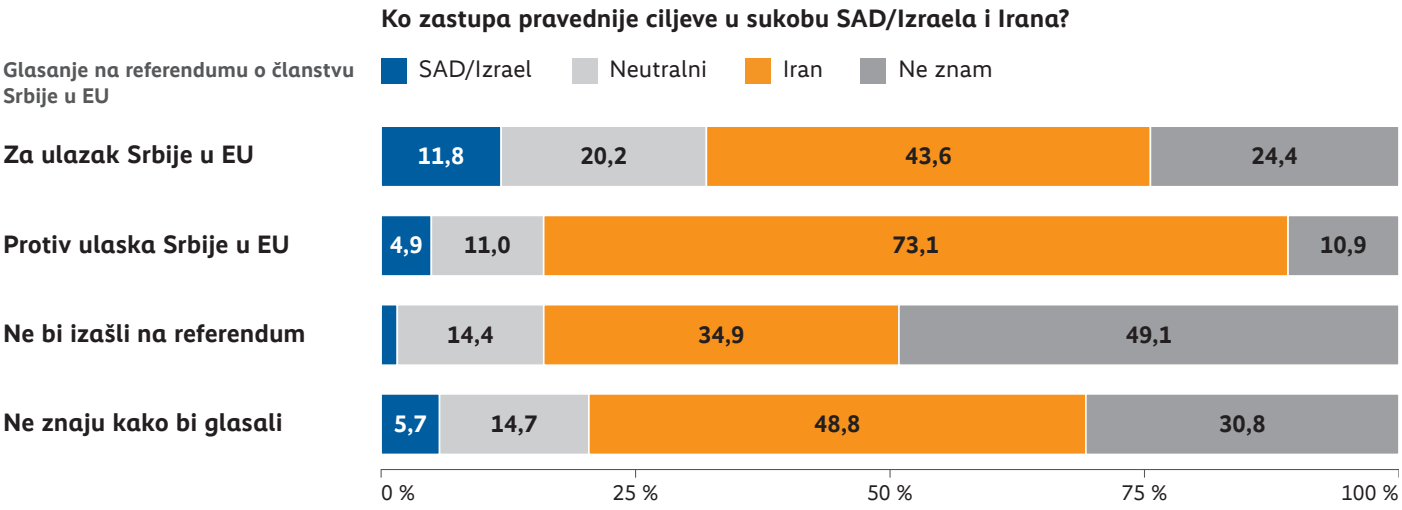
- Pristalice članstva: 43,6% smatra da Iran ima pravednije ciljeve u sukobu, dok samo 11,8% prednost daje Sjedinjenim Američkim Državama/Izraelu. Dodatnih 20,2% zauzima neutralan stav, a 24,4% nije sigurno. Ovi nalazi pokazuju da podrška evropskim integracijama ne podrazumeva nužno povoljnu procenu američkih ciljeva u međunarodnim sukobima.
- Protivnici članstva: Čak 73,1% smatra da Iran ima pravednije ciljeve, dok samo 4,9% prednost daje SAD/Izraelu. Dodatnih 11,0% zauzima neutralan stav. Ova grupa pokazuje najizraženiju sklonost prema iranskim ciljevima, što može biti povezano sa širim skepticizmom prema američkoj spoljnoj politici.
- Ispitanici koji ne bi glasali: 34,9% smatra da Iran ima pravednije ciljeve, dok 49,1% nije sigurno. Samo 1,6% prednost daje SAD/Izraelu. Ovu grupu prvenstveno karakteriše izražena neodlučnost, zbog čega rezultate treba tumačiti sa oprezom, naročito imajući u vidu mali broj ispitanika.
- Neopredeljeni birači: 48,8% smatra da Iran ima pravednije ciljeve, dok 5,7% prednost daje SAD/Izraelu. Dodatnih 30,8% nije sigurno, a 14,7% zauzima neutralan stav. Ovi nalazi ukazuju da neodlučnost prema članstvu Srbije u EU ne podrazumeva nužno neutralnost prema međunarodnim sukobima.

10 Pirsonov hi-kvadrat test pokazuje da između posmatranih varijabli postoji statistički značajna povezanost, $\chi^2(9) = 114,98$, $p < 0,001$. Kramerov V = 0,182 ukazuje na relativno slabu povezanost. Fi koeficijent iznosi 0,316, ali je, zbog dimenzija tabele, Kramerov V prikladniji pokazatelj jačine veze. Statistička povezanost ne podrazumeva uzročno-posledični odnos.

Tabela 8 **Koja strana zastupa pravednije ciljeve u sukobu SAD i Izraela sa Iranom?**

Percepcija sukoba između SAD/Izraela i Irana	Procenat
Iran ima pravednije ciljeve	54,2%
Neutralan stav	16,1%
SAD imaju pravednije ciljeve	8,2%
Ne zna	21,4%

Grafik 12 **Odnos odgovora na referendumsko pitanje i aktuelnog sukoba SAD/Izraela i Irana**

Posebno je značajno da više od polovine ispitanika daje prednost iranskim ciljevima, pri čemu je ova percepcija prisutna u različitim grupama referendumskih preferencija. Međutim, povoljnija procena iranskih ciljeva u konkretnom sukobu ne predstavlja nužno dokaz opšte podrške Iranu ili njegovom političkom sistemu.

CENTRALNI NALAZ

Rezultati, prema tome, pružaju statističke dokaze o postojanju povezanosti između dve varijable, međutim, statistička značajnost ne dokazuje uzročno-posledičnu vezu. Oni pokazuju da su referendumske preferencije povezane sa percepcijama sukoba, ali da ne objašnjavaju u potpunosti razlike u stavovima ispitanika. Nalazi takođe pokazuju da podrška evropskim integracijama u Srbiji ne podrazumeva nužno podršku američkoj spoljnoj politici, naglašavajući razliku između stavova prema Evropskoj uniji i percepcija Sjedinjenih Američkih Država kao međunarodnog aktera.

Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije rusko-ukrajinskog sukoba

Ukrštanje ove dve varijable ispituje odnos između preferencija građana Srbije u pogledu glasanja na hipotetičkom referendumu o članstvu u Evropskoj uniji i njihovih percepcija o tome koja strana ima pravednije ciljeve u rusko-ukrajinskom sukobu.

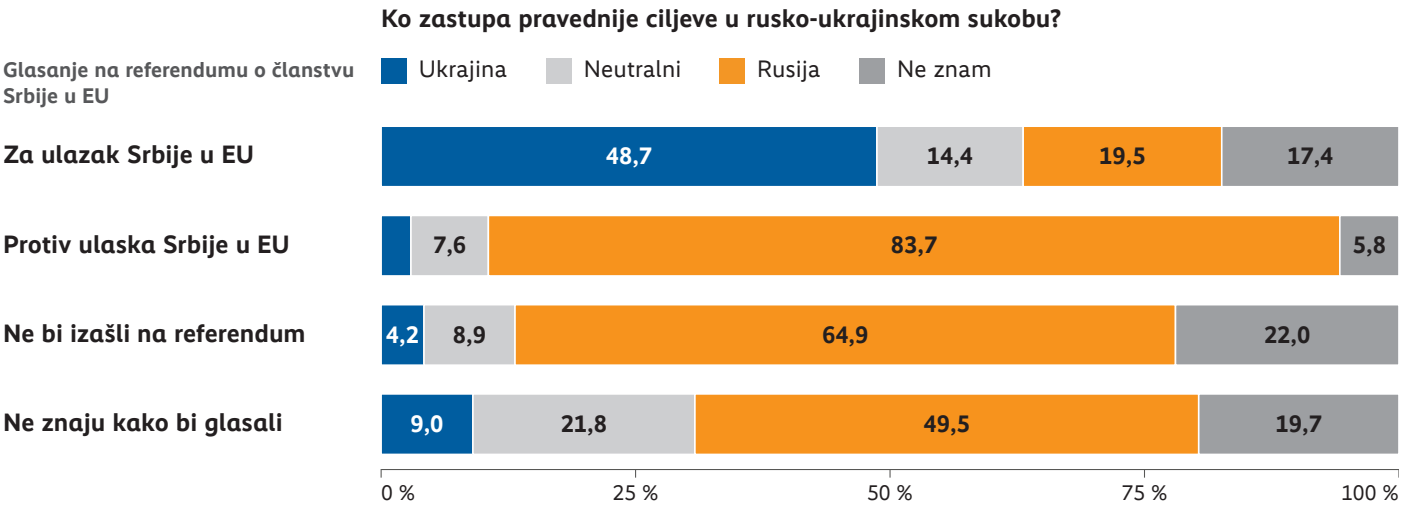
Ispitanicima je bilo postavljeno pitanje: U aktuelnom sukobu između Rusije i Ukrajine, šta mislite koja strana zastupa pravednije ciljeve? Molimo Vas da izaberete odgovor na skali od 0 do 10 koji najbolje opisuje Vaše mišljenje, gde je 0 Ukrajina zastupa pravednije ciljeve, a 10 je Rusija zastupa pravednije ciljeve.

Na nivou celokupnog uzorka, 47,2% ispitanika smatra da Rusija ima pravednije ciljeve, dok 26,1% prednost daje Ukrajini. Dodatnih 12,8% zauzima neutralan stav, a 13,8% nema definisano mišljenje (Tabela 9).

Tabela 9 **Koja strana zastupa pravednije ciljeve u rusko-ukrajinskom sukobu?**

Percepcija rusko-ukrajinskog sukoba	Procenat
Ukrajina ima pravednije ciljeve	26,1%
Neutralan stav	12,8%
Rusija ima pravednije ciljeve	47,2%
Ne zna	13,8%

Grafik 13 **Odnos odgovora na referendumsko pitanje i aktuelnog sukoba Rusija-Ukrajina**

Rezultati pokazuju da su referendumske preferencije statistički značajno povezane sa procenom toga koja strana zastupa pravednije ciljeve u rusko-ukrajinskom sukobu. Povezanost je umerenog intenziteta (Kramerov V = 0,369). Najizraženija razlika uočava se između protivnika i pristalica članstva Srbije u EU. Da Rusija zastupa pravednije ciljeve smatra 83,7% protivnika članstva i 19,5% pristalica.[11] Pristalice evropskih integracija znatno češće smatraju da Ukrajina ima pravednije ciljeve, dok protivnici članstva u EU u ogromnoj većini prednost daju Rusiji.

- Pristalice članstva: 48,7% smatra da Ukrajina ima pravednije ciljeve, dok 19,5% prednost daje Rusiji. Dodatnih 14,4% zauzima neutralan stav, a 17,4% nije sigurno. Ovi nalazi pokazuju da podrška evropskim integracijama jeste povezana sa povoljnijim procenama ukrajinskih ciljeva, ali ne podrazumeva automatski proukrajinsku orijentaciju.
- Protivnici članstva: Čak 83,7% smatra da Rusija ima pravednije ciljeve, dok samo 2,9% prednost daje Ukrajini. Dodatnih 7,6% zauzima neutralan stav, a 5,8% nije sigurno. Ova grupa pokazuje najizraženiju sklonost prema ruskim ciljevima, što može biti povezano sa širim geopolitičkim opredeljenjima i skepticizmom prema zapadnim institucijama.
- Ispitanici koji ne bi glasali: 64,9% smatra da Rusija ima pravednije ciljeve, dok samo 4,2% prednost daje Ukrajini. Dodatnih 8,9% zauzima neutralan stav, a 22,0% nije sigurno. Njihovi stavovi znatno su bliži stavovima protivnika članstva nego njegovih pristalica, iako mali broj ispitanika u ovoj kategoriji zahteva oprez pri tumačenju.
- Neopredeljeni birači: 49,5% smatra da Rusija ima pravednije ciljeve, dok 9,0% prednost daje Ukrajini. Dodatnih 21,8% zauzima neutralan stav, a 19,7% nije sigurno. Ovi nalazi pokazuju da neodlučnost prema članstvu Srbije u EU ne podrazumeva nužno geopolitičku neutralnost.

Posebno je značajno da Rusija predstavlja najčešće izabranu stranu u ukupnom uzorku, ali ne uživa podršku apsolutne većine ispitanika. Istovremeno, među pristalicama evropskih integracija Ukrajina predstavlja najzastupljeniju pojedinačnu kategoriju odgovora.

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju da su stavovi građana Srbije prema članstvu u Evropskoj uniji snažno povezani sa njihovim percepcijama rusko-ukrajinskog sukoba. Može se izdvojiti nekoliko važnih obrazaca.

11 Pirsonov hi-kvadrat test potvrđuje postojanje statistički značajne povezanosti između referendumskih preferencija i percepcija o tome koja strana ima pravednije ciljeve u rusko-ukrajinskom sukobu. Vrednost Kramerovog V koeficijenta od 0,369 ukazuje na povezanost umerenog intenziteta između referendumskih preferencija i percepcija rusko-ukrajinskog sukoba.

Prvo, pristalice članstva u Evropskoj uniji najčešće daju prednost ukrajinskim ciljevima, iako značajan deo njih daje prednost Rusiji, zauzima neutralan stav ili izražava neodlučnost.

Drugo, protivnici članstva u Evropskoj uniji u ogromnoj većini daju prednost ruskim ciljevima, pokazujući visok stepen ujednačenosti stavova unutar ove grupe.

Treće, potencijalni apstinenti i neopredeljeni birači takođe su znatno skloniji da daju prednost Rusiji nego Ukrajini, iako su njihovi odgovori manje ujednačeni nego među jasno opredeljenim protivnicima članstva u EU.

Ovi nalazi pokazuju da je rusko-ukrajinski sukob važna linija razlikovanja između proevropski i evroskeptično orijentisanih građana. Istovremeno, oni otvaraju pitanje uloge političkih i medijskih narativa u oblikovanju ovih stavova. Moguće je da su stavovi prema ratu i prema Evropskoj uniji delom oblikovani istim informacionim i propagandnim okruženjem, ali ova analiza sama po sebi ne može da utvrdi ni intenzitet ni pravac tog uticaja.

Podela ipak nije potpuna. Deo pristalica članstva u EU ne daje prednost Ukrajini, dok među protivnicima članstva postoje ispitanici koji ne daju prednost Rusiji. Zato odnos prema EU i odnos prema rusko-ukrajinskom sukobu treba posmatrati kao snažno povezane, ali ne identične dimenzije.

Nalazi su važni i za razumevanje unutrašnjih ograničenja spoljne politike Srbije, jer duboko različita tumačenja međunarodnih sukoba otežavaju izgradnju šireg konsenzusa o spoljnopolitičkom pravcu zemlje. Ipak, istraživanje nije neposredno merilo stavove prema konkretnim merama, poput sankcija Rusiji, vojne pomoći ili usklađivanja Srbije sa spoljnom politikom EU. Zbog toga rezultate ne treba tumačiti kao pokazatelj podrške takvim politikama.

Konačno, rusko-ukrajinski sukob predstavlja jednu od važnih linija podele u javnom mnjenju Srbije, dok propaganda i informaciono okruženje predstavljaju mogući, ali zasebno proverljiv deo objašnjenja te veze.

Stavovi prema razvijanju bližih političkih odnosa Srbije sa Kinom prema referendumskim preferencijama o članstvu Srbije u EU

U ovom delu ispitujemo povezanost između referendumskih preferencija o članstvu Srbije u Evropskoj uniji i stavova prema razvijanju bližih političkih odnosa Srbije sa Kinom. Grafikon prikazuje u kojoj se meri sa tvrdnjom da bi Srbija trebalo da razvija bliže političke odnose sa Kinom slažu ispitanici koji bi glasali za članstvo u EU, oni koji bi glasali protiv, oni koji ne bi izašli na referendum i oni koji ne znaju kako bi glasali.

Na nivou celog uzorka polovina ispitanika (50,2%) slaže se sa tvrdnjom da bi Srbija trebalo da razvija bliže političke odnose sa Kinom, dok se 28,7% ne slaže. Neutralan stav ima 17,2% ispitanika, a 3,9% odgovorilo je „ne znam“ (Tabela 10). Podrška bližim političkim odnosima sa Kinom tako je za 21,5 procentnih poena zastupljenija od neslaganja.

Podrška razvoju bližih političkih odnosa sa Kinom najređa je među ispitanicima koji bi glasali za članstvo Srbije u Evropskoj uniji. U preostale tri referendumske grupe takve odnose podržava više od šest od deset ispitanika.[12]

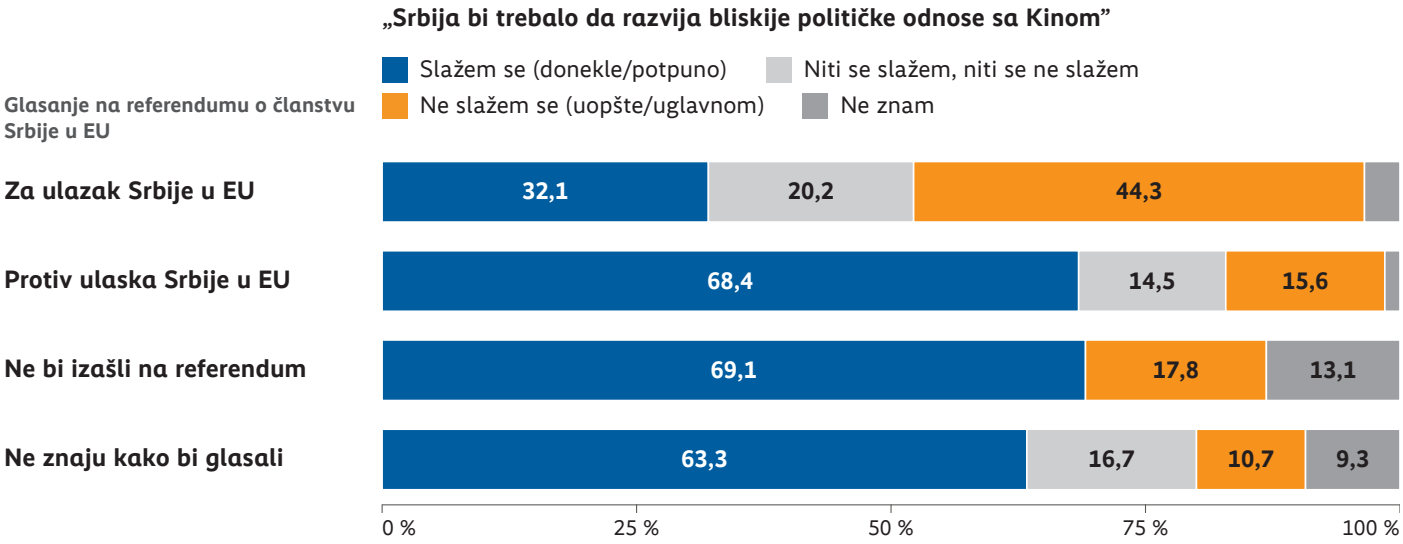
- **Pristalice članstva.** Među ispitanicima koji bi glasali za ulazak Srbije u EU, 44,3% ne slaže se sa tvrdnjom da bi Srbija trebalo da razvija bliže političke odnose sa Kinom, dok se 32,1% slaže. Neutralan stav zauzima 20,2%, a 3,5% odgovara „ne znam“. Neslaganje je najčešći pojedinačni odgovor, dok približno trećina ove grupe istovremeno podržava članstvo u EU i bliže političke odnose sa Kinom.
- **Protivnici članstva.** Među ispitanicima koji bi glasali protiv ulaska Srbije u EU, 68,4% podržava bliže političke odnose sa Kinom, a 15,6% se protivi. Neutralan stav zauzima 14,5%, dok 1,5% odgovara „ne znam“. Podrška bližim odnosima sa Kinom u ovoj grupi je za oko 36 procentnih poena viša nego među pristalicama članstva.
- **Ispitanici koji ne bi izašli na referendum.** U ovoj grupi 69,1% podržava bliže političke odnose sa Kinom, a 17,8% se protivi. Odgovor „ne znam“ daje 13,1%, što je najveći udeo među posmatranim grupama. Po nivou podrške bližim odnosima sa Kinom ova grupa je bliska protivnicima članstva u EU.
- **Referendumski neopredeljeni ispitanici.** Među onima koji ne znaju kako bi glasali, 63,3% podržava bliže političke odnose sa Kinom, a 10,7% se protivi. Neutralan stav zauzima 16,7%, dok 9,3% odgovara „ne znam“. Iako su neopredeljeni u pogledu glasanja na referendumu, gotovo dve trećine ove grupe iskazuje podršku bližim političkim odnosima sa Kinom.

12 Pirsonov hi-kvadrat test pokazuje statistički značajnu povezanost između referendumskih preferencija i stava o razvoju bližih političkih odnosa sa Kinom ($\chi^2(9, N = 1.222) = 211,08$, $p < 0,001$). Vrednost Kramerovog V koeficijenta (0,240) ukazuje na povezanost slabijeg do umerenog intenziteta između ove dve varijable.

Tabela 10 **Stavovi prema tvrdnji: Srbija bi trebalo da razvija bliže političke odnose sa Kinom**

Izabrani odgovori	Udeo (%)
Uopšte se ne slažem / uglavnom se ne slažem	28,7
Niti se slažem niti se ne slažem	17,2
Donekle se slažem / slažem se u potpunosti	50,2
Ne znam	3,9
Ukupno	**100,0**

Grafik 14 **Odnos odgovora na referendumsko pitanje i razvijanje bliskijih odnosa sa Kinom**

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju da se stavovi prema razvoju bližih političkih odnosa sa Kinom razlikuju u zavisnosti od toga kako bi ispitanici glasali na referendumu o članstvu Srbije u Evropskoj uniji. Mogu se izdvojiti tri obrasca.

Prvo, među ispitanicima koji bi glasali za članstvo u EU neslaganje sa razvojem bližih političkih odnosa sa Kinom najčešći je odgovor (44,3%). Istovremeno, približno trećina ove grupe (32,1%) podržava bliže odnose sa Kinom.

Drugo, više od dve trećine ispitanika koji bi glasali protiv članstva u EU (68,4%) podržava bliže političke odnose sa Kinom. Podrška je u ovoj grupi za oko 36 procentnih poena viša nego među onima koji bi glasali za članstvo.

Treće, podrška bližim odnosima sa Kinom većinska je i među ispitanicima koji ne bi izašli na referendum (69,1%) i među onima koji ne znaju kako bi glasali (63,3%). Po nivou podrške, obe grupe bliže su protivnicima članstva nego njegovim pristalicama.

Ovi nalazi pokazuju da je odnos prema Kini jedna od linija razlikovanja između pristalica i protivnika članstva Srbije u EU. Istovremeno, podrška bližim odnosima sa Kinom prisutna je u svim referendumskim grupama. Ostaje otvoreno pitanje da li ispitanici takve odnose vide kao dopunu evropskim integracijama ili kao alternativu članstvu u EU. Uloga političkih i medijskih narativa u oblikovanju tih stavova takođe zahteva zasebnu analizu.

Za javnu raspravu o spoljnopolitičkom usmerenju Srbije važno je da deo građana istovremeno podržava članstvo u EU i bliže političke odnose sa Kinom. Pitanje je merilo načelnu podršku bližim političkim odnosima.

> *„Podrška bližim odnosima sa Kinom prisutna je u svim referendumskim grupama."*

Geopolitičko svrstavanje, legitimnost sukoba i ograničenja preferencija prema evropskim integracijama

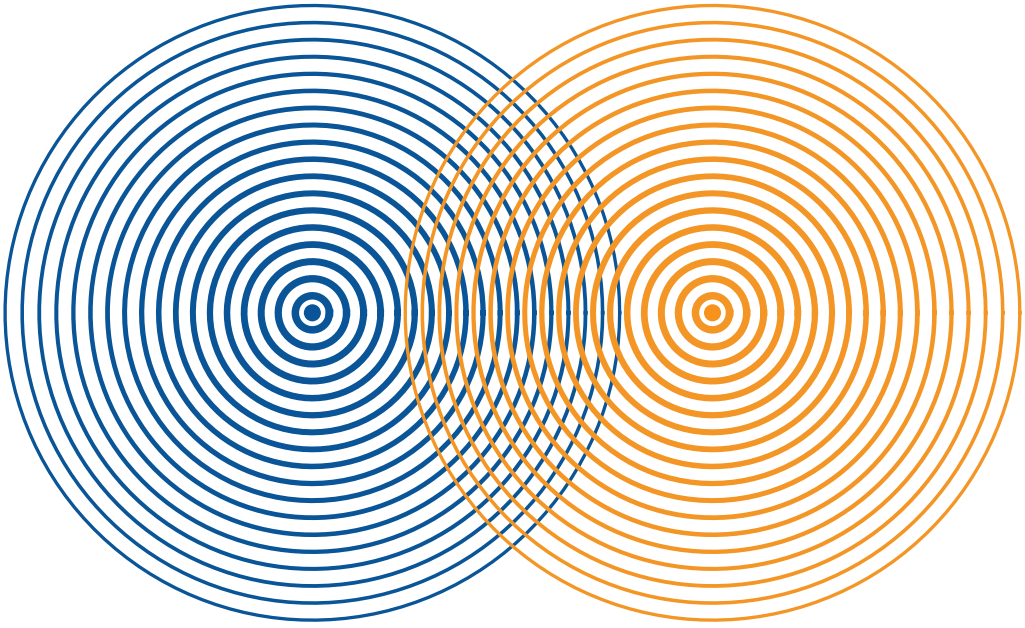
Jedan od teorijski najvažnijih nalaza jeste snažna povezanost između stavova prema članstvu u Evropskoj uniji i percepcija rusko-ukrajinskog sukoba. Ovaj odnos može se razumeti kroz razlikovanje dva nivoa: podrške institucionalnoj integraciji Srbije u EU i načina na koji građani procenjuju ciljeve sukobljenih strana u međunarodnim krizama. Te dve dimenzije jesu povezane, ali nisu iste.

Rezultati pokazuju da je podrška članstvu u Evropskoj uniji češće povezana sa povoljnijim procenama ukrajinskih ciljeva, dok je protivljenje članstvu češće povezano sa povoljnijim procenama ruskih ciljeva. Ipak, ova veza nije potpuna. Gotovo petina proevropski orijentisanih ispitanika daje prednost ruskim ciljevima, dok dodatni deo njih zauzima neutralan stav ili ostaje neopredeljen.

To pokazuje da podrška evropskim integracijama ne znači automatski i prihvatanje svih geopolitičkih stavova koji se vezuju za evropske institucije. Stav prema članstvu u EU i stav prema rusko-ukrajinskom sukobu mogu biti deo šireg geopolitičkog opredeljenja, ali ih ne treba poistovećivati.

Nalazi su zato važni i za razumevanje geopolitičkog identiteta i unutrašnjih osnova spoljne politike Srbije. Razlike među ispitanicima ukazuju da rusko-ukrajinski sukob može predstavljati širu političku liniju podele kada je reč o međunarodnom pozicioniranju zemlje. Šira implikacija jeste da se rasprava o evropskim integracijama Srbije ne vodi samo oko institucionalnih ili ekonomskih pitanja. Ona je povezana i sa različitim tumačenjima međunarodne bezbednosti, legitimnosti sukoba i geopolitičkog položaja Srbije.

> *„Te dve dimenzije jesu povezane, ali nisu iste.“*

Demokratija i uslovljenost evropskih integracija

Nalazi ukazuju na važnu razliku između demokratskih političkih vrednosti i prihvatanja uslova evropskih integracija. Iako je podrška bezuslovnom pristupanju EU povezana sa snažnijim demokratskim opredeljenjima, ova dva stava nisu istovetna. Protivljenje ili rezervisanost prema članstvu u EU mogu postojati i među građanima koji jasno podržavaju demokratiju. Nasuprot tome, podrška pristupanju EU može biti zasnovana prvenstveno na ekonomskim ili institucionalnim razlozima, a ne na sveobuhvatnoj privrženosti demokratskim principima.

Iz teorijske perspektive, ova razlika je relevantna za rasprave o ‚evropeizaciji', demokratskoj političkoj kulturi i unutrašnjoj legitimnosti međunarodnih integracija. Šira implikacija jeste da se demokratske vrednosti i podrška evropskim integracijama u Srbiji u značajnoj meri preklapaju, ali da neslaganje sa uslovima pristupanja Evropskoj uniji ne predstavlja nužno protivljenje demokratiji. Nalazi potvrđuju statistički značajnu povezanost između dve varijable, ali ne dokazuju uzročno-posledični odnos.

Podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji i stavovi prema demokratiji

Tabela 11 **Stav prema demokratiji**

Stav prema demokratiji	Procenat
Demokratija je najbolji oblik vladavine	74,7%
Demokratija nije najbolji oblik vladavine	17,8%
Niti se slaže niti se ne slaže	7,5%

Ova analiza ispituje da li je podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji povezana sa odnosom građana prema demokratiji kao poželjnom obliku političkog uređenja. Konkretno se ispituje odnos između slaganja građana Srbije sa tvrdnjom da bi *Bez obzira na sve uslove, ulazak Srbije u Evropsku uniju bio bolji od zadržavanja postojećeg stanja* i njihovog slaganja sa tvrdnjom da *Demokratija možda ima svojih problema, ali je bolja od bilo kog drugog oblika vladavine*. Cilj je da se utvrdi u kojoj meri se proevropska orijentacija preklapa sa demokratskim vrednosnim opredeljenjima, ali i da li skepticizam prema članstvu u EU nužno podrazumeva slabiju podršku demokratiji.

Ispitanici su pitani u kojoj meri se slažu sa sledećom tvrdnjom: *Demokratija možda ima problema, ali je bolja od bilo kog drugog oblika vladavine,* koristeći skalu od *uopšte se ne slažem* do *slažem se u potpunosti*. Na nivou celokupnog uzorka, 74,7% ispitanika smatra da je demokratija najbolji oblik vladavine, 17,8% se ne slaže sa tom tvrdnjom, dok 7,5% zauzima neutralan stav (Tabela 11).

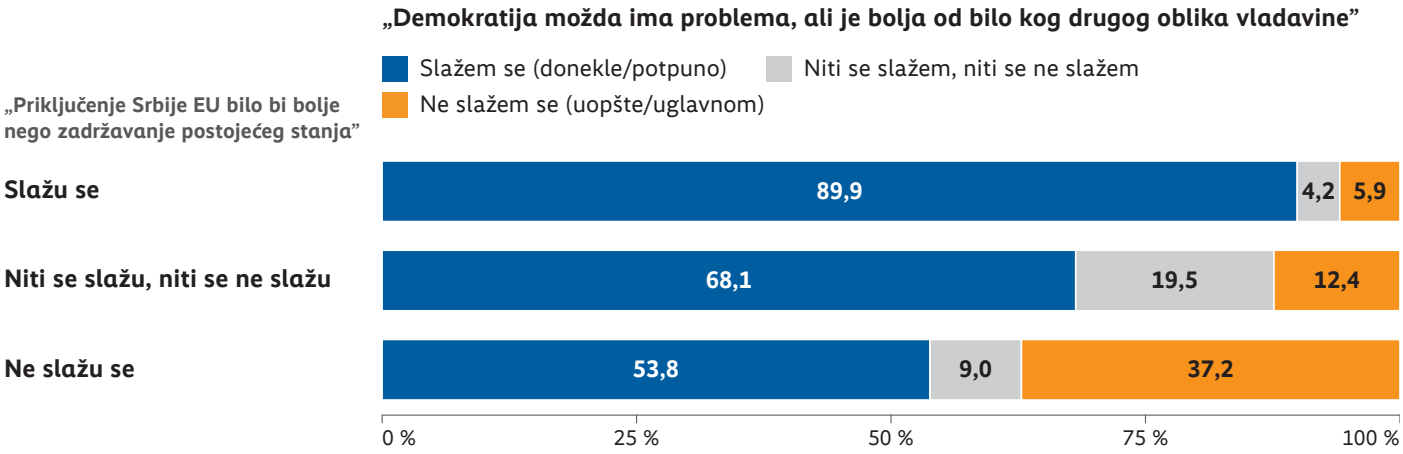
Ipak, ukrštanje otkriva značajne razlike između grupa definisanih njihovim stavovima prema bezuslovnom pristupanju Evropskoj uniji. Dok 89,9% pristalica bezuslovnog pristupanja podržava demokratiju, ovaj procenat pada na 53,8% među protivnicima. To pokazuje da su demokratske vrednosti povezane sa stavovima prema evropskim integracijama, ali i da podrška demokratiji prevazilazi krug najizrazitije proevropski orijentisanih građana.

Rezultati pokazuju statistički značajnu povezanost između podrške pristupanju Srbije Evropskoj uniji bez obzira na uslove i načelne podrške demokratiji.[13]

- Protivnici bezuslovnog pristupanja EU: 53,8% smatra da je demokratija najbolji oblik vladavine, dok se 37,2% ne slaže sa tom tvrdnjom, a 9,0% zauzima neutralan stav. Iako je demokratski skepticizam najizraženiji u ovoj grupi, većina ispitanika ipak podržava demokratiju.
- Neutralni prema bezuslovnom pristupanju: 68,1% podržava demokratiju, 12,4% se ne slaže sa tvrdnjom o njenoj superiornosti, dok 19,5% zauzima neutralan stav. To pokazuje da neodlučnost prema uslovima evropskih integracija može postojati uporedo sa snažnom podrškom demokratskom uređenju.

13 Vrednost Kramerovog V koeficijenta od 0,307 ukazuje na umereno snažnu povezanost između podrške bezuslovnom pristupanju Evropskoj uniji i načelne podrške demokratiji. Rezultati zadovoljavaju pretpostavke hi-kvadrat testa, budući da nijedna očekivana frekvencija nije manja od pet.

Grafik 15 **Podrška demokratiji prema stavu o tome da li je pristupanje Srbije EU bolje od zadržavanja postojećeg stanja**

- Pristalice bezuslovnog pristupanja EU: Čak 89,9% smatra da je demokratija najbolji oblik vladavine, dok se 5,9% ne slaže, a 4,2% zauzima neutralan stav. Ova grupa pokazuje najviši stepen podrške demokratiji, približno 36 procentnih poena više nego među protivnicima bezuslovnog pristupanja.

Zaključak

Rezultati pokazuju da je podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji bez obzira na uslove statistički značajno povezana sa snažnijom načelnom podrškom demokratiji. Mogu se izdvojiti tri važna zaključka.

Prvo, pristalice bezuslovnog pristupanja EU gotovo jednoglasno podržavaju demokratiju, što sugeriše značajno preklapanje između snažnih proevropskih opredeljenja i demokratskih političkih vrednosti.

Drugo, protivnici bezuslovnog pristupanja pokazuju znatno izraženiji demokratski skepticizam, iako većina njih i dalje podržava demokratiju.

Treće, ispitanici koji zauzimaju neutralan stav prema bezuslovnom pristupanju takođe pretežno podržavaju demokratiju, što pokazuje da neodlučnost u pogledu evropskih integracija ne podrazumeva nužno neodlučnost prema demokratskom uređenju.

Važna analitička razlika proizlazi iz same formulacije pitanja o pristupanju Evropskoj uniji. Ispitanici mogu načelno podržavati članstvo Srbije u EU i istovremeno odbacivati pristupanje pod uslovima koje smatraju neprihvatljivim. Slično tome, korišćeni indikator meri načelnu podršku demokratiji, pri čemu ispitanici koji iskazuju podršku mogu različito razumeti šta demokratija podrazumeva. Nalaz stoga treba tumačiti kao povezanost između spremnosti da se prihvati pristupanje EU bez obzira na uslove i iskazane načelne podrške demokratiji.

CENTRALNI NALAZ

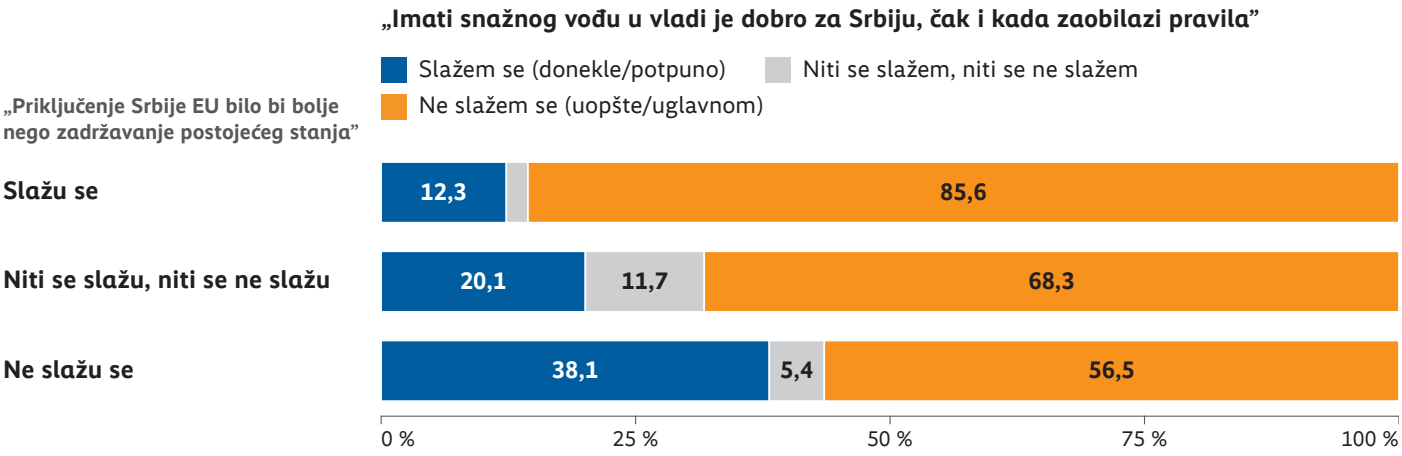
Podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji bez obzira na uslove snažno je povezana sa načelnom podrškom demokratiji. Dok 89,9% ispitanika koji podržavaju bezuslovno pristupanje EU smatra da je demokratija bolja od alternativnih političkih sistema, ovaj procenat pada na 53,8% među protivnicima. Povezanost je statistički značajna i umerenog intenziteta. Ipak, većina ispitanika koji odbacuju bezuslovno pristupanje i dalje podržava demokratiju, što pokazuje da protivljenje potencijalno neprihvatljivim uslovima EU integracija ne treba automatski poistovećivati sa odbacivanjem demokratskih vrednosti.

Podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji i stavovi prema snažnom političkom liderstvu

Tabela 12 Stav prema lideru koji zaobilazi pravila

Stav prema liderstvu koje zaobilazi pravila	Procenat
Ne slaže se	73,1%
Niti se slaže niti se ne slaže	4,3%
Slaže se	22,6%

Grafik 16 Podrška lideru koji zaobilazi pravila prema stavu o tome da li je pristupanje Srbije EU bolje od zadržavanja postojećeg stanja

Ova analiza ispituje da li je podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji povezana sa stavovima građana prema snažnom političkom liderstvu, posebno u situacijama kada lider zaobilazi pravila radi ostvarivanja ciljeva. Konkretno se ispituje odnos između slaganja građana Srbije sa tvrdnjom da bi *Bez obzira na sve uslove, ulazak Srbije u Evropsku uniju bio bolji od zadržavanja postojećeg stanja* i njihovih stavova prema tvrdnji da je *Za Srbiju dobro da ima snažnog lidera na vlasti, čak i kada taj lider zaobilazi pravila kako bi ostvario svoje ciljeve*. Cilj je da se utvrdi u kojoj meri se odnos prema evropskim integracijama preklapa sa prihvatanjem ili odbacivanjem autoritarnijih obrazaca političkog vođstva (u ovom slučaju tzv. populističkog lidera).

Najvažniji nalaz jeste da 73,1% ispitanika odbacuje tvrdnju da je za Srbiju dobro da ima snažnog lidera koji zaobilazi pravila. Nasuprot tome, 22,6% podržava takav oblik liderstva, dok 4,3% zauzima neutralan stav. Ovi rezultati sugerišu da poštovanje utvrđenih političkih pravila uživa široku podršku među ispitanicima. Ipak, postojanje značajne manjine koja podržava zaobilaženje pravila ukazuje na prisustvo stavova koji daju prednost širokim diskrecionim ovlašćenjima političkih lidera (Tabela 12).

Rezultati pokazuju statistički značajnu povezanost između podrške pristupanju Srbije Evropskoj uniji bez obzira na uslove i stavova prema snažnom političkom liderstvu koje zaobilazi utvrđena pravila.[14] Pristalice bezuslovnog pristupanja EU znatno češće odbacuju takav oblik liderstva, dok su njegovi protivnici otvoreniji prema njemu. Ipak, većina ispitanika u svim grupama protivi se zaobilaženju pravila.

- Protivnici bezuslovnog pristupanja EU: 56,5% odbacuje ideju snažnog lidera koji zaobilazi pravila, dok 38,1% podržava takvo liderstvo, a 5,4% zauzima neutralan stav. Iako je podrška ovom obliku političke vlasti najizraženija u ovoj grupi, većina ispitanika ipak odbacuje zaobilaženje institucionalnih pravila.
- Neutralni prema bezuslovnom pristupanju: 68,3% protivi se liderstvu koje zaobilazi pravila, 20,1% ga podržava, dok 11,7% zauzima neutralan stav. Ova grupa nalazi se između pristalica i protivnika bezuslovnog pristupanja EU.
- Pristalice bezuslovnog pristupanja EU: Čak 85,6% odbacuje liderstvo koje zaobilazi pravila, dok ga samo 12,3% podržava, a 2,1% zauzima neutralan stav. Odbacivanje takvog liderstva približno je 29,1 procentnih poena izraženije nego među protivnicima bezuslovnog

14 Vrednost Kramerovog V koeficijenta od 0,234 ukazuje na povezanost slabog do umerenog intenziteta, dok negativna vrednost Kendalovog tau-b koeficijenta (−0,294) pokazuje da je snažnija podrška bezuslovnom pristupanju EU povezana sa izraženijim odbacivanjem liderstva koje zaobilazi pravila.

pristupanja (među pristalicama EU ima **29 ljudi više na svakih 100 ispitanika** koji odbacuju jakog lidera koji zaobilazi pravila).

Zaključak

Rezultati pokazuju da je podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji bez obzira na uslove statistički umereno povezana sa stavovima prema političkom liderstvu koje zaobilazi utvrđena pravila. Pristalice bezuslovnog pristupanja EU u velikoj većini odbacuju takav oblik liderstva. To ukazuje na značajno preklapanje između snažnijih proevropskih opredeljenja i podrške političkoj vlasti koja deluje u okviru utvrđenih pravila i institucionalnih ograničenja.

Istovremeno, protivnici bezuslovnog pristupanja znatno su otvoreniji prema snažnom lideru koji zaobilazi pravila. Ipak, važno je naglasiti da i među njima većina odbacuje takav model političkog liderstva. Slično tome, ispitanici koji imaju neutralan stav prema bezuslovnom pristupanju EU takođe pretežno odbacuju liderstvo koje ne poštuje utvrđena pravila.

Ovi nalazi pokazuju da između podrške evropskim integracijama i preferencija prema vladavini zasnovanoj na pravilima postoji jasna povezanost. Međutim, tu vezu ne treba tumačiti pojednostavljeno. Protivljenje pristupanju EU „bez obzira na sve uslove" ne znači nužno i protivljenje evropskim integracijama uopšte. Ispitanici mogu načelno podržavati članstvo, ali odbacivati određene uslove pristupanja koje smatraju neprihvatljivim.

Na isti način, podršku snažnom lideru koji zaobilazi pravila ne treba automatski posmatrati kao dokaz sveobuhvatne autoritarne orijentacije. Ovo pitanje meri odnos prema jednom konkretnom obliku političkog liderstva, ali ne obuhvata druge važne dimenzije demokratije i autoritarnosti, kao što su politički pluralizam, građanske slobode, nezavisnost pravosuđa ili kompetitivni izbori.

U tom smislu, nalazi su relevantni za razumevanje odnosa između evropskih integracija, političke kulture i institucionalnih ograničenja vlasti u Srbiji. Oni pokazuju da su proevropska opredeljenja češće povezana sa odbacivanjem političkog liderstva koje zaobilazi pravila, ali istovremeno upozoravaju da skepticizam prema bezuslovnom pristupanju EU ne treba poistovećivati sa autoritarnim političkim opredeljenjem.

Šira implikacija jeste da podrška evropskim integracijama i podrška vladavini zasnovanoj na pravilima predstavljaju povezane, ali različite dimenzije političkih stavova. Građanin može biti rezervisan prema pristupanju EU pod određenim uslovima, a istovremeno jasno podržavati institucionalna ograničenja političke vlasti.

Rezultati potvrđuju statistički značajnu, ali relativno slabu do umerenu povezanost između ove dve varijable. Kao i kod ostalih ukrštanja, analiza pokazuje povezanost, ali ne omogućava zaključivanje o uzročno-posledičnom odnosu.

CENTRALNI NALAZ

Podrška pristupanju Srbije Evropskoj uniji bez obzira na uslove statistički je značajno povezana sa odbacivanjem političkog liderstva koje zaobilazi utvrđena pravila. Među pristalicama bezuslovnog pristupanja EU, 85,6% odbacuje takvo liderstvo, u poređenju sa 56,5% među protivnicima. Nasuprot tome, 38,1% protivnika bezuslovnog pristupanja podržava liderstvo koje zaobilazi pravila, dok je među pristalicama taj procenat samo 12,3%. Povezanost je statistički značajna, ali relativno slabog do umerenog intenziteta. Ipak, većina ispitanika u svim grupama odbacuje liderstvo koje ne poštuje utvrđena pravila, što pokazuje da skepticizam prema bezuslovnim evropskim integracijama ne treba automatski poistovećivati sa autoritarnim političkim opredeljenjima.

Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcije pravca u kojem se država kreće

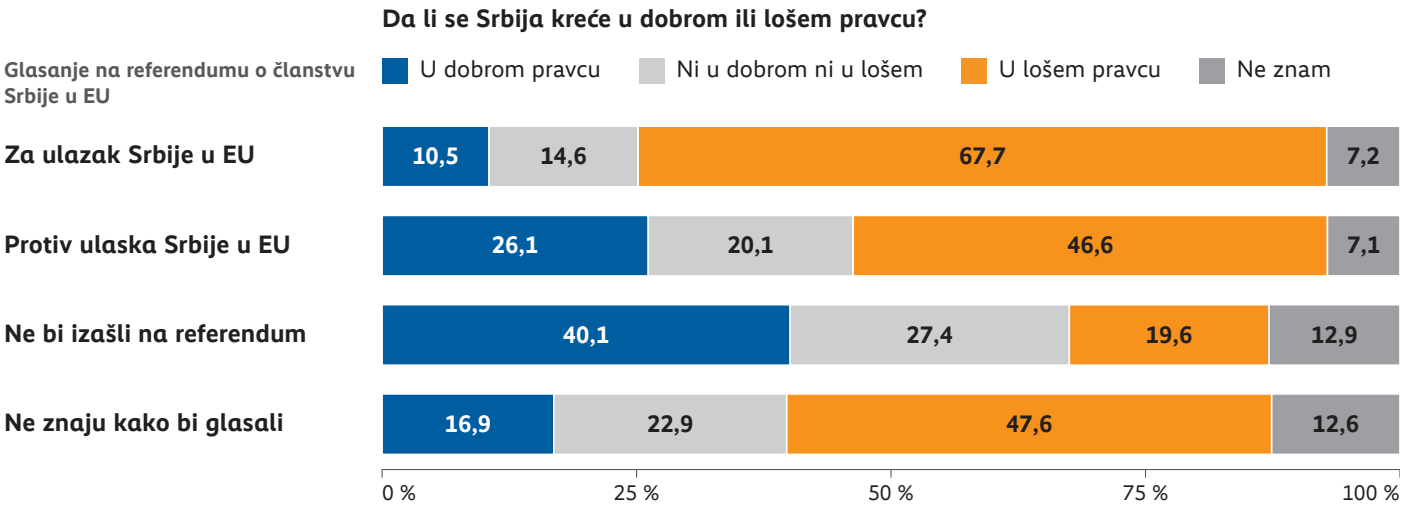
Ukrštanje ispituje odnos između opredeljenja građana Srbije na hipotetičkom referendumu o članstvu u Evropskoj uniji i njihove procene da li se Srbija kreće u dobrom ili lošem pravcu. Pristalice članstva u EU znatno češće smatraju da se Srbija kreće u lošem pravcu, dok su protivnici članstva skloniji pozitivnijim procenama. Ipak, negativne ocene rasprostranjene su u gotovo svim grupama.

Ukupna raspodela odgovora pokazuje da među građanima Srbije preovlađuju negativne procene pravca razvoja države. Od ukupnog broja ispitanika 56,0% smatra da se Srbija kreće u lošem pravcu, 17,9% ocenjuje da se kreće u dobrom, 18,1% zauzima neutralan stav, dok 8,1% nije sigurno (Tabela 13).

Tabela 13 **Procena razvoja Srbije**

Procena pravca razvoja Srbije	Procenat
Srbija se kreće u dobrom pravcu	17,9%
Srbija se kreće u lošem pravcu	56,0%
Ni u dobrom ni u lošem pravcu	18,1%
Ne zna	8,1%

Grafik 17 **Odnos odgovora na referendumsko pitanje i ocene da li se Srbija kreće u dobrom ili lošem pravcu**

Rezultati pokazuju statistički značajnu, ali relativno slabu povezanost između stavova prema članstvu Srbije u Evropskoj uniji i percepcija opšteg pravca razvoja države.[15]

- Pristalice članstva u EU: Čak 67,7% smatra da se Srbija kreće u lošem pravcu, dok samo 10,5% ocenjuje da se kreće u dobrom pravcu. Dodatnih 14,7% zauzima neutralan stav, a 7,2% nije sigurno. Ova grupa pokazuje najizraženije nezadovoljstvo pravcem razvoja Srbije.
- Protivnici članstva u EU: 46,6% smatra da se Srbija kreće u lošem pravcu, dok 26,2% ocenjuje da se kreće u dobrom pravcu. Neutralan stav zauzima 20,1%, a 7,1% nije sigurno. Iako su njihove procene pozitivnije nego među pristalicama članstva, negativni stavovi i dalje predstavljaju najzastupljeniju kategoriju.
- Ispitanici koji ne bi učestvovali na referendumu: 40,1% smatra da se Srbija kreće u dobrom pravcu, dok 19,6% smatra da se kreće u lošem. Dodatnih 27,4% zauzima neutralan stav, a 12,9% nije sigurno. Ovo je jedina grupa u kojoj pozitivne procene preovlađuju nad negativnim, mada rezultate treba tumačiti oprezno zbog malog broja ispitanika.
- Neopredeljeni birači: 47,7% smatra da se Srbija kreće u lošem pravcu, dok 16,9% ocenjuje da se kreće u dobrom. Neutralan stav zauzima 22,9%, a 12,6% nije sigurno. Njihove negativne procene približne su stavovima protivnika članstva u EU.

Zaključak

Rezultati pokazuju da je podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji statistički značajno povezana sa negativnijom procenom opšteg pravca razvoja države. Mogu se izdvojiti tri važna zaključka.

Prvo, proevropski orijentisani birači izražavaju najviši stepen nezadovoljstva, pri čemu više od dve trećine smatra da se Srbija kreće u lošem pravcu.

Drugo, protivnici članstva u Evropskoj uniji skloniji su pozitivnom ocenjivanju razvoja države, iako negativne procene ostaju najzastupljenija kategorija i unutar ove grupe.

Treće, neopredeljeni birači takođe pretežno negativno ocenjuju pravac razvoja Srbije, dok potencijalni referendumski apstinenti pokazuju relativno pozitivniju percepciju.

Ovi nalazi sugerišu da se preferencije prema evropskim integracijama prepliću sa širim procenama političkog, ekonomskog i institucionalnog razvoja Srbije. Međutim, ovu povezanost ne treba tumačiti kao jednostavnu podelu

15 Statistička analiza potvrđuje značajnu povezanost između referendumskih preferencija i procena pravca razvoja Srbije. Vrednost Kramerovog V koeficijenta od 0,161 ukazuje na relativno slabu povezanost između stavova prema članstvu u Evropskoj uniji i percepcija pravca razvoja Srbije. Iako je povezanost statistički značajna, njen intenzitet je ograničen. To znači da su referendumske preferencije povezane sa percepcijama razvoja države, ali ne objašnjavaju sve razlike u procenama ispitanika.

između nezadovoljnih proevropskih građana i zadovoljnih evroskeptika. Gotovo polovina protivnika članstva u Evropskoj uniji takođe smatra da se Srbija kreće u lošem pravcu. To pokazuje da nezadovoljstvo razvojem države prevazilazi podelu između pristalica i protivnika evropskih integracija.

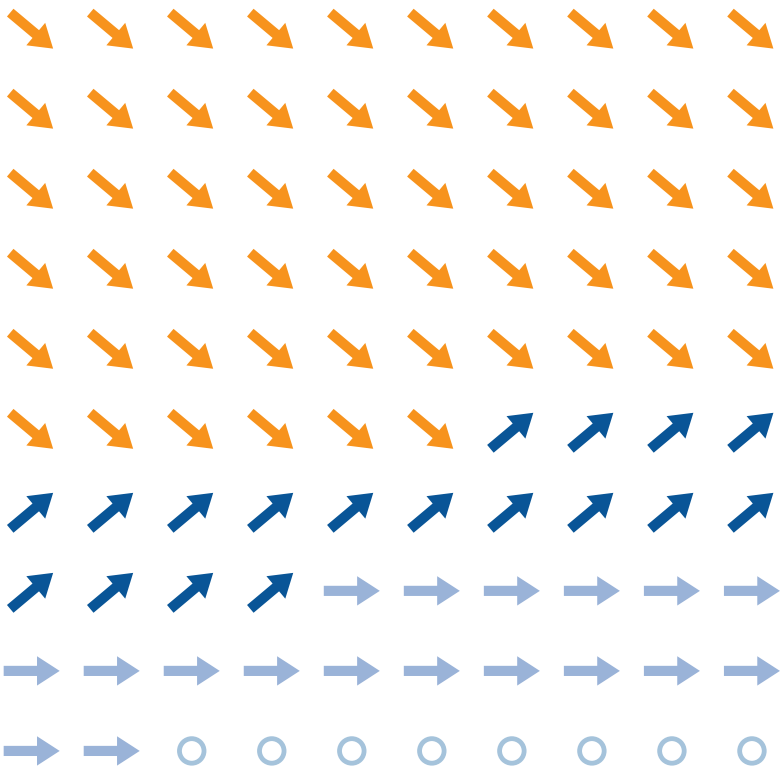
CENTRALNI NALAZ

Procene građana Srbije o pravcu razvoja države statistički se značajno razlikuju u zavisnosti od njihovih preferencija prema članstvu u Evropskoj uniji. Među proevropski orijentisanim biračima, 67,7% smatra da se Srbija kreće u lošem pravcu, u poređenju sa 46,7% protivnika članstva u EU. Nasuprot tome, 26,1% protivnika članstva smatra da se Srbija kreće u dobrom pravcu, dok je među pristalicama taj procenat samo 10,6%. Ukupno posmatrano, 56,0% ispitanika negativno ocenjuje pravac razvoja Srbije. Povezanost je statistički značajna, ali relativno slaba, što sugeriše da su percepcije državnog razvoja povezane sa preferencijama prema evropskim integracijama, ali da njima nisu u potpunosti određene.

Na svakih 100 ispitanika

56

smatra da se Srbija kreće u lošem pravcu

- **56** loš pravac
- **18** dobar pravac
- **18** neutralno
- **8** nije sigurno

Ko je za članstvo u EU, ko je protiv, a ko još vaga?

Ko bi glasao za? Među onima koji su se opredelili, članstvu u EU skloniji su ispitanici koji sebe smeštaju više ulevo na političkoj skali. Podrška se jasnije vidi i kod ljudi između 40 i 59 godina u poređenju sa najmlađima, od 18 do 29 godina. U pojedinim grupama sa višim prihodima domaćinstva odgovor „za“ takođe ima prednost u odnosu na „protiv“ kada ih uporedimo sa grupom sa najnižim prihodima.

Ko bi glasao protiv? Najjasnija karakteristika po kojoj se protivnici razlikuju od pristalica jeste to što sebe smeštaju više udesno na političkoj skali. Među ispitanicima koji su izabrali „za“ ili „protiv“, najmlađi su skloniji protivljenju od ljudi između 40 i 59 godina. U tom poređenju pol, obrazovanje i veličina mesta stanovanja nisu pokazali jasnu vezu sa izborom između dve opcije kada se ostale karakteristike uzmu u obzir.

Ko kaže „ne znam“? Tu se pojavljuje drugačiji obrazac. Žene su sklonije od muškaraca da kažu da još ne znaju kako bi glasale, i to u oba poređenja, i sa pristalicama i sa protivnicima članstva. Slično važi za najmlađe u poređenju sa ispitanicima od 60 i više godina, koji se jasnije opredeljuju za jednu od dve opcije. Kada neopredeljene uporedimo samo sa pristalicama članstva, „ne znam“ je izraženije među ispitanicima iz domaćinstava sa nižim prihodima.

Posebno je zanimljiv nalaz o mladima. U poređenju sa ljudima srednjih godina, mladi koji su već odlučili skloniji su glasu protiv. U poređenju sa najstarijima, skloniji su tome da još nemaju odluku. Zato slika o mladima zavisi i od toga da li gledamo samo one koji su već izabrali stranu ili u analizu uključujemo i one koji još vagaju.

Kako smo uporedili odgovore na referendumsko pitanje

Želeli smo da saznamo po čemu se razlikuju ljudi koji bi na referendumu glasali za članstvo Srbije u EU, oni koji bi glasali protiv i oni koji još ne znaju kako bi glasali. Uporedili smo ih u parovima. Prvo smo uporedili odgovore „za“ i „protiv“, a zatim smo odgovor „ne znam“ posebno uporedili sa svakim od ta dva odgovora.

Za svako poređenje koristili smo binarnu logističku regresiju. Ona nam omogućava da, recimo, pogledamo kako je stav o članstvu povezan sa tim da li se neko vidi više levo ili desno, uzimajući istovremeno u obzir njegovu starost, pol, obrazovanje, veličinu mesta u kojem živi i prihode domaćinstva.

Primenili smo anketne pondere. U svako poređenje ušli su ispitanici koji su dali jedan od dva odgovora koja se porede i za koje smo imali sve potrebne podatke. Zato se broj ispitanika razlikuje od poređenja do poređenja. Odgovor „ne bih izašao/la na referendum“ i odbijanje odgovora bili su izvan ove analize.

Rezultati pokazuju koje su karakteristike povezane sa pojedinim odgovorima. Na primer, što su se ispitanici na političkoj skali svrstavali više udesno, to su bili skloniji odgovoru „protiv“ nego odgovoru „za“, i kada uzmemo u obzir ostale posmatrane karakteristike. Nalazi nam tako pomažu da opišemo razlike između grupa. Da bismo utvrdili da li je neka veza jača u jednom poređenju nego u drugom, bila bi potrebna dodatna statistička provera.

Zaključak

Među ispitanicima koji su se opredelili za jednu od dve referendumske opcije, pristalice i protivnike članstva Srbije u EU najjasnije razlikuje mesto koje sebi pripisuju na političkoj skali od levice do desnice. Što se ispitanici više svrstavaju udesno, skloniji su glasu protiv članstva. Razlike se vide i po starosti i prihodima domaćinstva. Podrška članstvu izraženija je kod ispitanika od 40 do 59 godina nego kod najmlađih, kao i u pojedinim grupama sa višim prihodima u odnosu na grupu sa najnižim prihodima. Kada se sve posmatrane karakteristike uzmu u obzir, pol, obrazovanje i veličina mesta stanovanja ne pokazuju jasnu vezu sa izborom između odgovora „za“ i „protiv“.

> *„Što se ispitanici više svrstavaju udesno, skloniji su glasu protiv članstva.“*

„Podrška članstvu opstaje, vera u prijem slabi“

01 **Ideološko opredeljenje najjasnije razlikuje glas „za“ od glasa „protiv“, dok se kod neopredeljenih izdvajaju pol i starost.** Među opredeljenima, ispitanici koji se na političkoj skali svrstavaju više udesno skloniji su glasu protiv i kada se uzmu u obzir ostale karakteristike iz modela. U oba poređenja, i sa pristalicama i sa protivnicima članstva, odgovor „ne znam“ češći je kod žena nego kod muškaraca i kod ispitanika od 18 do 29 godina nego kod onih od 60 i više godina.

02 **Demokratija uživa većinsku podršku i među onima koji imaju rezerve prema uslovima pristupanja.** Oko 90% ispitanika koji smatraju da bi pristupanje EU bilo bolje od sadašnjeg stanja bez obzira na uslove podržava demokratiju kao najbolji oblik vladavine. Među onima koji se sa tom tvrdnjom o pristupanju ne slažu, demokratiju podržava oko 54%.

03 **Stav prema članstvu u EU povezan je sa pogledima na Rusiju i Kinu.** Protivnici članstva u velikoj većini smatraju da Rusija zastupa pravednije ciljeve u ratu, dok je među pristalicama najčešći odgovor da pravednije ciljeve zastupa Ukrajina. Bliže političke odnose Srbije sa Kinom podržava 68,4% protivnika članstva i 63,3% onih koji još ne znaju kako bi glasali.

04 **Formalno priznanje nezavisnosti Kosova* kao uslov za pristupanje menja odgovor i dela pristalica članstva.** Pod tim uslovom, 60,2% svih ispitanika bilo bi protiv članstva. Među onima koji bi na referendumskom pitanju glasali za, 28,5% bi se protivilo članstvu pod tim uslovom, a 19,9% bilo bi neodlučno.

05 **Podrška članstvu Srbije u Evropskoj uniji gotovo je ista kao 2018, dok manje ispitanika veruje da EU namerava da primi Srbiju.** Na hipotetičkom referendumu za članstvo bi glasalo 48,2% ispitanika 2018. i 48,3% 2026. godine. U istom periodu, udeo onih koji veruju da EU namerava da primi Srbiju smanjio se sa 23,1% na 13,3%. Pri tumačenju ove razlike treba imati u vidu da je 2026. godine na pitanje o namerama EU bilo ponuđeno više odgovora.

Impressum

Izdavači
Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)
Kancelarija Beograd
Dositejeva 51/1
11000 Beograd, Srbija

Za izdavače
Peter Hurrelbrink, direktor Friedrich-Ebert-Stiftung Beograd

Kontakt
serbia.fes.de

Autorke i autori
Ksenija Marković, Marko Mandić, Milan Blagojević, Jovana Zafirović, Bojan Todosijević

Grafički dizajn i priprema za štampu
Bratislav Bojić

Mesto i godina izdavanja
Beograd, novembar 2026.

Tiraž: 100
ISBN: 978-86-83767-82-3

Stavovi izneti u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove Fondacije Fridrih Ebert. Komercijalna upotreba materijala koje objavljuje FES nije dozvoljena bez prethodne pisane saglasnosti FES-a. Publikacije FES-a ne smeju se koristiti u svrhe predizbornih kampanja.

© Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.

Friedrich Ebert Stiftung

9 788683 767823